

DRUŠTVENA SAMOZAŠTITA

Redakcija časopisa »Vojno delo« je organizovala raspravu o društvenoj samozaštiti za »Okruglim stolom« u kojoj učestvuju: Milisav ĐURIĆ-Pavle, sekretar Saveznog saveta za zaštitu ustavnog poretka, Milutin DAMNJANOVIĆ, sekretar Odbora Saveznog veća za unutrašnju politiku Skupštine SFRJ, Nikola TRBOJEVIĆ, načelnik Uprave u Saveznom sekretarijatu za unutrašnje poslove, pukovnik u rezervi Milan OBRADOVIĆ, pukovnici Mihajlo MIHELIĆ, Simeun BUNČIĆ, Dušan VILIĆ, dr Milivoje LEVKOV i Mihajlo VUČINIĆ.

Svrha rasprave je da i na stranicama našeg časopisa podstaknemo teorijski rad i publicističku aktivnost i u ovoj veoma značajnoj i aktuelnoj društvenoj delatnosti. Težište ove rasprave je na nekim opštim, pre svega društvenim aspektima teme, pri čemu se polazilo od toga da ovaj prilog može i treba da posluži kao osnova i podsticaj za još šire i svestranije pisanje o društvenoj samozaštiti, pre svega, u oružanim snagama. Zbog toga očekujemo odziv šireg kruga autora, čiji bi radovi trebalo šire da obrade ona pitanja koja su samo naznačena u ovoj raspravi, kako bismo na kraju dobili celovit materijal o društvenoj samozaštiti u sistemu opštenarodne odbrane i u oružanim snagama posebno.

DRUŠTVENO-POLITIČKI USLOVI I PRETPOSTAVKE DRUŠTVENE SAMOZAŠTITE

Mihajlo VUČINIĆ

Veoma živoj aktivnosti i raspravi u našem društvu o društvenoj samozaštiti nije uzrok ni povod u nekoj izuzetnoj situaciji u pogledu položaja ili u neposrednoj ugroženosti Jugoslavije — kako je to rečeno na 13. sednici Predsedništva SKJ. Naprotiv, situacija u tom pogledu je veoma povoljna i u unutrašnjem stanju u zemlji, i u položaju zemlje u međunarodnim odnosima.

U uslovima veoma složene i nestabilne privredne situacije u svetu naši radni ljudi postižu značajne rezultate u materijalnoj proizvodnji, produktivnosti, u obuzdavanju inflacije itd. Prostor za aktivnost antisamoupravnih snaga znatno je sužen, naročito posle 21. sednice Predsedništva SKJ, republičkih i X kongresa SKJ, što je znatno doprinelo afirmaciji udruženog rada i samoupravnih odnosa.

U sferi međunarodnih odnosa Jugoslavija je povećala prestiž i ugled, a politika nesvrstavanja — postavljajući na dnevni red goruće ekonomske i društveno-političke probleme savremenog sveta, bez čijeg rešavanja nema izlaza iz svetske ekonomske krize i političkih potresa, a prema tome ni uslova za stabilne međunarodne odnose i mir u svetu — dobila je nove impulse i afirmaciju.

Na takve odlučne i revolucionarne zahteve i akcije nesvrstanih zemalja, među kojima je Jugoslavija jedna od najaktivnijih, imperijalističke i ostale reakcionarne snage u svetu nisu ostale ravnodušne ni pasivne. Na nesvrstane zemlje se vrše veoma snažni pritisci spolja i podstiču unutrašnje snage reakcije, što je dovelo do toga da su neke nesvrstane zemlje morale da uvide vanredno stanje i da preduzimaju druge mere kako bi zaštitile suverenitet i nezavisnost. I naša zemlja je permanentno i sa različitim stepenom intenziteta predmet napada reakcionarnih snaga pri čemu se u poslednje vreme mnogo špekuliše i sa našom budućnošću. Na to je ukazao i drug Tito u intervjuu zagrebačkom »Vjesniku«. Pri tome se tendenciozno i zlurado iznose i uveličavaju naše teškoće i problemi, čime se pokušava da se razbije naše jedinstvo, stvara dezorganizacija i nespokojstvo, što, u krajnjoj liniji, ima za cilj da se umani ugled i uticaj Jugoslavije među nesvrstanim zemljama, okrnji prestiž u svetu i parališe uticaj naše zemlje u rešavanju prevaziđenih ekonomskih i društvenih, političkih odnosa u međunarodnoj zajednici.

No, to za nas nije ništa novo, jer je naša zemlja u celokupnom posleratnom periodu bila izložena pritiscima imperijalističkih, hegemonističkih i drugih reakcionarnih snaga iz inostranstva i suočena sa raznovrsnim otporima unutrašnjih neprijatelja razvitku socijalističkih samoupravnih odnosa, pri čemu je komplot spoljnih i unutrašnjih neprijatelja bio uvek prisutan.

Jednom rečju, izvori opasnosti za našu zemlju su u ciljevima i aktivnostima spoljnih i unutrašnjih neprijatelja koji teže da ugroze naš socijalistički samoupravni sistem i međunarodni položaj, pri čemu stalno menjaju forme i metode postupka. Reč je o raznovrsnim političkim, psihološko-propagandnim, ekonomskim i drugim pritiscima.

cima iz inostranstva, o obaveštajnoj, subverzivnoj i ostalim aktivnostima iz arsenala »specijalnog rata«. S druge strane, kada je reč o unutrašnjem neprijatelju radi se o podrivačkoj, destruktivnoj, kriminalnoj i drugim asocijalnim delatnostima antisocijalističkih i antisamoupravnih snaga.

Neposredan povod raspravi i intenzivnoj aktivnosti u oblasti društvene samozaštite — kako je konstatovano na 13. sednici Predsedništva SKJ — jeste potreba našeg unutrašnjeg razvoja, odnosno zahtev da na ovom stepenu razvoja pođemo dalje u jačanju socijalističkih samoupravnih odnosa i u tom cilju osiguramo organizovanje delovanje svih subjekata društva u provođenju stavova X kongresa i ustavnih odredaba SKJ o ostvarivanju bezbednosti i zaštite našeg društva na principima društvene samozaštite.

Reč je, dakle, o procesu *podruštvljavanja bezbednosti*, o izgradnji jedinstvenog sistema društvene samozaštite zasnovane na marksističkoj teoriji razotuđenja, na istorijskim iskustvima revolucionarne prakse KP, našeg NOR-a i revolucije i na posleratnom revolucionarnom razvoju i afirmaciji socijalističkih samoupravnih odnosa.

Upravo u tome je *društvena dimenzija* ove aktivnosti, jer društvena samozaštita postaje funkcija samog sistema, svih njegovih subjekata pri čemu izvorno, autentično pravo na zaštitu — kao uostalom i u proizvodnji, raspodeli, odbrani — pripada radnim ljudima i građanima i njihovim asocijacijama. To znači da društvena samozaštita nije nikakav poseban društveni organizam u okviru ili van političkog sistema. Ali, to isto tako znači da poslovi bezbednosti prestaju biti isključivo poslovi državnih i drugih organa i službi pri čemu ovi ne gube na značaju. Naprotiv, njihove obaveze i zadaci postaju još veći i odgovorniji, ali su im vrlo jasno utvrđeni mesto i uloga u našem samoupravnom mehanizmu.

Dr Milivoje LEVKOV

U najopštijem značenju *pojam samozaštite* se svodi na to da se čovek kao pojedinac sam neposredno zaštićuje od raznih opasnosti koje mogu da ugroze njegovu ličnost (fizički integritet, zdravlje itd.), ili, pak, od opasnosti koje mogu ugrožavati njegovu ličnu ili privatnu imovinu. To je pojedinačna samozaštita, koja nije ni nova ni nepoznata, a stalno je prisutna više ili manje kao prirodno svojstvo

ljudi. Kad se kolektivi, šire zajednice, celokupno društvo i sve njegove strukture zaštićuju različitim merama zaštite, onda se može govoriti o *organizovanju zaštiti društva* i njegovih vrednosti.

Međutim, to sigurno još nije društvena samozaštita u smislu u kome je mi razmatramo, jer se mogu postaviti pitanja: u kojem i kakvom društvu se ta zaštita ostvaruje, kakva je njena društvena suština itd. U svim organizovanim državnim zajednicama i svim poznatim pravnim sistemima ljudi preduzimaju mere zaštite lične i privatne svojine (u kapitalizmu je to svetinja u koju se ne sme dirnuti, a svest o privatnoj imovini još uvek je prisutnija u poređenju, na primer, sa svešću o čuvanju društvene imovine). Držanje oružja, psa čuvara, ograđivanje poseda, ugradnja alarmnih sistema i drugih mera tehničke zaštite, na primer, su najčešće sredstva i mere za zaštitu lične, odnosno privatne imovine. Organizovanje čuvarske službe, fizičkog obezbeđenja, kontrole ulaska i izlaska u zgrade, objekte itd., pa čak i organizovanje sopstvene privatne obaveštajne službe, odnosno službe bezbednosti, u kapitalističkim preduzećima su najčešće mere samozaštite. Međutim, takva samozaštita lišena je odgovarajućih društvenih osnova i društvene sadržine, jer služi zaštiti pojedinačnih, privatnih interesa, zaštiti privatne svojine, i stoga ona nije i ne može biti društvena samozaštita.

Pre nego što bi se pobliže utvrdio *pojam društvene samozaštite*, nužno je istaći neke njene elemente.

Prvo, potrebno je ukazati na zaštitnu funkciju države, jer društvena samozaštita sopstvenim razvojem i jačanjem treba, u stvari, da postane supstitut, tj. zamena za državnu zaštitu, a ne nešto što bi predstavljalo trenutnu potrebu našeg društva.

Treba poći od toga da sve organizovane državne zajednice, počev od primitivnih pa do savremenih, organizuju i obavljaju državne, političke i druge funkcije, koje obezbeđuju njihov opstanak i funkcionisanje, a među najvažnije funkcije (može se reći »najdržavnije« i »najpolitičkije«) spada zaštitna funkcija. Njeno provođenje, u osnovi, ima krajnji cilj da održava i štiti dati način proizvodnje i odnose »svoga« društva, odnosno države.

Sve države, pored vojno-odbrambenog mehanizma od agresije spolja, organizuju zaštitne sisteme koji se, po pravilu, najčešće materijalizuju u sistemima bezbednosti. U okviru tih sistema ostvaruje se zaštitna funkcija i obavljaju poslovi u vezi sa njom, i utvrđuje se odgovarajuća organizacija — organi, službe i druge institucije, kojima se daju odgovarajuća ovlašćenja itd. Neki od njih se time bave neposredno ali, po pravilu, svi državni organi i službe, po svojoj

prirodi, posredno ostvaruju zaštitnu funkciju. Ova funkcija je u celini najdirektnije vezana za *klasni osnov* društveno-političkog sistema. Ona je integralni deo toga sistema i klasna povezanost neprekidno dolazi do izražaja, pa se ne tolerišu nesklad, disharmonija i bilo kakvo odstupanje od sistema.

U tehničkom i tehnološkom pogledu sprovođenje zaštitne funkcije nema neke posebne karakteristike, ali kada se dublje uđe u istorijski smisao zaštite, u način kako se ona ostvaruje, kada se shvati kakvi su njeni ciljevi, u čijoj je službi i kakva joj je politika itd., onda to sprovođenje može biti radikalno različito u raznim sistemima. Do sada poznatim društveno-političkim sistemima odgovara klasično organizovana, državna zaštita, dok našem socijalističkom samoupravnom društvu ne odgovara, pa stoga zaštita društva i njegovih vrednosti mora biti organizovana na novim osnovama.

Ono što se može uzeti kao zajednička karakteristika svih do sada poznatih zaštitnih sistema jeste da odlučujuću i glavnu ulogu u provođenju zaštitne funkcije imaju državni organi i službe koje imaju monopol na obavljanje ove funkcije. Subjekti zaštite, dakle, imaju vrlo usku platformu koja se izražava u njima samima. Druga karakteristika jeste u tome što su radni ljudi i građani veoma udaljeni od te funkcije i javljaju se više kao objekti zaštite, nego kao neki iole značajni činioci, a pogotovo ne kao subjekti zaštite. U tim sistemima zaštitni objekti, tj. ono što je predmet zaštite, polaze i završavaju državom i njenim »višim interesima«, u šta se u stvari uklapa samo interes klase koja je na vlasti.

Represija je, po pravilu, opšte obeležje zaštitne funkcije u tim sistemima i otuda se sankcije, prinuda i krivični zakoni javljaju kao gotovo jedino i isključivo sredstvo zaštite. Stoga se u tim sistemima pretežno bave usavršavanjem krivičnog zakonodavstva i kaznenih sistema, jer se prvenstveno pomoću njih deluje na suzbijanje društveno opasnih ponašanja. U procesu evolucije nauke i uspona naučne misli ispoljavaju se razna strujanja i ideje koje teže ka usavršavanju zaštitne funkcije, humanizacije itd., ali s obzirom na činjenicu da ova funkcija počiva na društveno-klasnoj osnovi, da klasna struktura i klasni odnosi predstavljaju njen najdublji koren, to se tek njihovom promenom može bitnije menjati ta funkcija. Socijalističko samoupravljanje unosi i u tu, kao i u druge brojne funkcije države, suštinske promene. U oblasti zaštitne funkcije to je orijentacija na društvenu samozaštitu.

Drugo, treba se osvrnuti i na *ulogu države* iz ugla društvene samozaštite, jer je to značajno za razumevanje uloge državnih organa i službi u našem društvu. Kao »osnovni i najvažniji oblik poli-

tičkog organizovanja svakog klasnog društva» i kao organizacija koja sredstvima prinude i drugim instrumentima, ostvaruje svoju ulogu, država obezbeđuje opšte uslove za opstanak i funkcionisanje određenog klasnog poretka. U našem društvu država je u funkciji razvoja i jačanja samoupravljanja kao nastavka socijalističke revolucije, u funkciji borbe za novi kvalitet, sadržinu i dalje promene u biću klasične, pravne države. SKJ je prevazišao lažnu dilemu o suprotstavljanju i isključivosti države i samoupravljanja. On je ukazao na njihovu međusobnu uslovljenost, i, čineći jasnom društvenu ulogu države u socijalizmu, utvrdio da je socijalizmu potrebna država koja se menja i podstiče razvoj samoupravljanja. Organi takve države, pored klasičnih zadataka, imaju i šire, društvene zadatke, što mora biti konstatovano da bi se shvatila i ispravno locirala njihova uloga u društvenoj samozaštiti.

Treće, ideja društvene samozaštite, koja se, u stvari, mogla javiti samo na tlu samoupravnog socijalizma, »ne predstavlja samoniklu pojavu koja nema veze sa ranijim naprednim shvatanjima i revolucionarnom praksom«.* U radovima klasika marksizma-lenjinizma nalazi se više teorijskih analiza i stavova u kojima su prisutne osnovne ideje u kojima je sadržana vizija odbrambeno-zaštitne funkcije u socijalizmu. Poznati su stavovi Marksa i Engelsa o naoružanom narodu, u kojima je sadržana ideja podruštvljavanja odbrambene funkcije države. Očito da se ta teza ne može shvatiti usko i doslovno — samo kao naoružanje naroda oružjem. Tu misao treba shvatiti ne samo kao naoružanje naroda oružjem (jer oružani sukobi, ratovi ne popunjavaju trajno vreme i prostor), nego i kao naoružanje naroda svešću, odgovornošću, aktivnošću i inicijativom, kako bi svi subjekti u društvu, ne samo sa oružjem u ruci u oružanom sukobu, nego i u periodu mira, svuda i na svakom mestu, uspešno štitili, učvršćivali i razvijali svoj samoupravni sistem. Poznati su i stavovi Engelsa o tome da pripadnici asocijacija neposrednih proizvođača nužno treba da se osposobljavaju da mogu da obavljaju sve državne i političke funkcije — pa logično i poslove iz oblasti zaštitne funkcije. Shvatanja Marksa i Engelsa dalje je razvio Lenin, koji je, razrađujući tezu o naoružanom narodu u *Pismima izdaleka*, još 1917. g., pisao o tome kao o nužnom uslovu pobeде revolucije, »koja uzdiže ogromne mase proletera i poluproletera do veštine upravljanja i do usmeravanja čitave državne vlasti«.**

* Dr M. Milutinović: *»Društvena samozaštita kao teorija, politika i praksa zaštite našeg društva i njegovih društvenih vrednosti«* — referat na savetovanju o društvenoj samozaštiti u Skupštini SFRJ, Beograd, 1976. g., str. 4.

** Isto.

U marksističkim izvorima, dakle, treba tražiti osnov i vezu ko-rena društvene samozaštite u samoupravnom socijalizmu. Ali, isto tako treba tražiti korene i u revolucionarnoj praksi, posebno u našem NOR, ne samo u vezi sa ispravnim, širokim tumačenjem i shvata-
njem koncepta »naoružanog naroda«, nego i zbog prisutne, vrlo ja-
sno izdiferencirane funkcije i poslova bezbednosti u NOR-u. Cela
naša revolucija počivala je na samozaštitnom delovanju i ponaša-
nju svih subjekata i snaga NOP, u kome je svaki pojedinac bio za-
dužen za pitanja bezbednosti i samozaštite.

Proizilazi da naš sistem upravljanja državnim i društvenim po-
slovima, uz sva saznanja o njegovoj nesavršenosti, nedograđenosti,
promašajima itd., počiva na stalnom jačanju uloge društvenih i
samoupravnih činilaca, odnosno radnih ljudi i građana na osnovama
društvene svojine i udruženog rada. Zato taj sistem treba da se sve
više zaštićuje snagom svojih socijalističkih i samoupravnih odnosa,
stvarnom pozicijom radnih ljudi koju treba da imaju u tome siste-
mu, u kome su odgovorni i za njegovu zaštitu. Na taj način taj si-
stem u zaštiti treba da bude jači i efikasniji od svih poznatih siste-
ma koji počivaju na drukčijim osnovama i odnosima u kojima radni
ljudi nemaju takvu poziciju. Radi se, dakle, o borbi za stvaranje
konkretnih uslova u kojima radni ljudi i u ovoj sferi treba da po-
stanu aktivni činioци i nosioci poslova samozaštite, sposobni da štite
sebe i društvene interese od svih ugrožavanja. Na taj način bi se
ostvarivali klasni interesi radničke klase, jer se podruštvljavanjem
zaštitnih poslova u okviru društvene samozaštite stvara najjača brana
i birokratskim tendencijama, uzurpacijama i samovolji i liberalnim
i tehnomenadžerskim pojavama i akcijama.

U tome je, pored ostalog, suština društvene samozaštite, čije je
ostvarivanje dugoročan zadatak, a okosnica jačanje samoupravnih
odnosa, odnosno uloge radničke klase, društvenog položaja i uticaja
radnog čoveka na sveukupni razvoj. Taj proces vuku napred orga-
nizovane socijalističke snage na čelu sa SK, uz savladavanje nera-
zumevanja, neshvatanja, ostataka svesti iz starih sistema, pa i od-
ređenih otpora. Stoga se stalno moraju stvarati uslovi za osposob-
ljavanje radnih ljudi i njihovo učešće u društvenoj samozaštiti i radi
toga na najširim osnovama realizovati određene pretpostavke (raz-
jašnjavanje i izučavanje pojma i suštine društvene samozaštite, nje-
no konkretizovanje u svim sredinama, informisanje o izvorima i
pojavnim oblicima ugrožavanja itd.). Razvijanje i jačanje društvene
samozaštite ne može se posmatrati izvan ukupne borbe SK na preo-

bražaju našeg društva, nego kao njen sastavni deo na oživotvorenju ustavnih odredbi u ovoj oblasti i odluka X kongresa SKJ.

Konkretnije određivanje pojma društvene samozaštite, polazeći od onoga kako je dato u Ustavu SFRJ, ustavima socijalističkih republika i pokrajina, i u nekim pravnim (zakonskim) izvorima i političkim dokumentima, moralo bi da vodi računa o najmanje tri komponente koje su u njemu sadržane:

— društvena samozaštita je *trajna funkcija samoupravljanja*, u okviru koje se ostvaruju različiti poslovi i zadaci, preduzimaju mere i aktivnosti »radi zaštite ustavnog uređenja, samoupravnih prava radnih ljudi i drugih prava i sloboda čoveka i građanina, radi zaštite društvene imovine, obezbeđivanja lične i imovinske sigurnosti i radi slobodnog društvenog razvoja« (to je ujedno predmet društvene samozaštite). Svi označeni objekti zaštite, uzeti iz ustavnih definicija, na prvi pogled dosta apstraktni i uopšteni, vrlo konkretno se prelamaju u svim društvenim sredinama i nužno je, ako je to funkcija samoupravljanja, da se pobliže odredi njihova konkretna sadržina, uzimajući u obzir i druge posebne vrednosti, specifične za određene sredine i strukture, saglasno njihovoj ulozi i zadacima koje vrše kao svoju redovnu funkciju;

— društvena samozaštita je *osnov bezbednosti* našeg društva, čime se želi izraziti širina platforme na kojoj se zasniva bezbednost naše zemlje, dovoljno široka da pokrije sve objekte zaštite i da se osloni na sve društvene i samoupravne strukture i radne ljude;

— društvena samozaštita se može odrediti i kao *samoorganizovanje* svih subjekata socijalističkog samoupravnog društva radi njihovih neposrednih aktivnosti u zaštiti od napada na društvena dobra i vrednosti.

Iz navedenih komponenti treba da proizađe funkcionalna definicija društvene samozaštite, ukoliko za njom postoji potreba, s tim da se posebno istakne okvir političkih i pravnih osnova SFRJ kao državno-pravne zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti, kao osnovno načelo za njeno organizovanje i razvijanje. Iz pravnih i političkih dokumenata moguće je, takođe, izdiferencirati i mnoštvo drugih načela na kojima treba da se zasniva društvena samozaštita i smatram da je razjašnjavanje tih načela neobično značajno za neposrednu društvenu praksu.

Kada se govori o *značaju društvene samozaštite*, pre svega, treba imati u vidu da se saobrazno našem društvu, koje se izgrađuje na socijalističkim samoupravnim osnovama, razvija i društvena samozaštita u skladu sa karakterom društvenih odnosa, položajem radnih ljudi i građana u njima, kao i potrebama zaštite društva od svih spoljnih i unutrašnjih ugrožavanja. Dakle, radi se o tome da se i zaštitna funkcija dovede u potpuni sklad sa socijalističkim samoupravnim odnosima i položajem radnih ljudi i građana u njima, kao i da se sigurno zaštite osnovne vrednosti društva putem aktivnog učešća svih društvenih činilaca. Upravo je u tome i najveći značaj društvene samozaštite.

Isto tako potrebno je imati u vidu da je naš samoupravni socijalistički sistem prvi put u svetu razbio klasični sistem zaštite, drugačije postavio ciljeve, sredstva i metode zaštite i uveo samozaštitu, koja u punoj meri izražava klasni karakter, jer je najadekvatniji oblik zaštite interesa radničke klase. U vezi s tim, značaj društvene samozaštite proizilazi i iz toga što je ona nužan uslov za nesmetan razvoj samoupravnih socijalističkih odnosa, za jačanje uloge radničke klase i društvenog položaja radnog čoveka kao osnovnog nosioca funkcija samoupravljanja, a time i društvene samozaštite.

Značaj društvene samozaštite treba videti i u područjavanju funkcija bezbednosti u kojima se radni ljudi i građani javljaju kao njihovi nosioci i koji ne samo da sprovode mere i aktivnosti u organizovanju i ostvarivanju društvene samozaštite već učestvuju na razne načine i na raznim nivoima u odlučivanju o bitnim pitanjima iz te oblasti. Na taj način se zaštita društva transformiše u njegovu samozaštitu, što je jedino moguće u društvu koje se izgrađuje na socijalističkim samoupravnim osnovama.

Značaj društvene samozaštite naročito se ispoljava u tome što radni ljudi i građani kao subjekti društvene samozaštite štite osnovne vrednosti na kojima se temelji naše socijalističko samoupravno društvo, a pre svega ustavni poredak, samoupravna i druga prava radnih ljudi i građana, društvenu imovinu itd. Borba protiv objektivnih i subjektivnih slabosti koje prate naš socijalistički samoupravni razvitak, kao i borba protiv spoljnog i unutrašnjeg neprijatelja, koji nastoje da koriste te slabosti i podrivaju društveni sistem, najsigurnije se ostvaruje doslednim razvojem socijalističkog samoupravljanja u praksi, a u takvim okvirima i društvene samozaštite. Ona se mora razvijati u organizovan i efikasan sistem sposoban da

odvraća spoljne i unutrašnje neprijatelje od pokušaja podriivanja ustavnog poretka, društveno-političkog i ekonomskog sistema i drugih vrednosti društva.

U vezi s tim, značaj društvene samozaštite ispoljava se i u pogledu mera koje nisu ograničene prvenstveno na sudsko-policijske i državne, kao u kapitalističkim sistemima, već se pretežno ostvaruju raznovrsnim idejno-političkim, vaspitno-obrazovnim, organizacionim, kadrovskim i drugim preventivnim i vaspitnim merama, ali i represivnim kada je to potrebno.

Kao što se vidi, društvena samozaštita je dijalektički povezana sa procesom socijalističkog razvoja, koji se ne može ni zamisliti bez zaštitne funkcije organizovane na samozaštitnoj osnovi. Zbog toga je i stepen razvijenosti društvene samozaštite u najužoj vezi sa razvojem socijalističkih samoupravnih odnosa i, obratno, ukoliko su ti odnosi razvijeniji, utoliko je razvijenija i društvena samozaštita, a time i bezbednost društva i njegov nesmetan socijalistički razvoj. S tim u vezi treba imati u vidu da se društvena samozaštita ne može stihijno i sama od sebe razvijati, već je potrebna stalna i organizovana akcija Saveza komunista i svih svesnih socijalističkih snaga.

Da bi se kompleksno shvatio značaj društvene samozaštite, mora se imati u vidu i potreba svesne društvene discipline i odgovornosti, jer sve dok se ona ne postigne ne može se govoriti o efikasnom funkcionisanju društvene samozaštite. Dakle, društvena samozaštita se ne može shvatiti samo kao pravo, već istovremeno i kao obaveza i odgovornost svih njenih činilaca.

Na kraju, jedna od najvećih vrednosti društvene samozaštite je upravo ta što ona angažuje celokupno društvo na pitanjima sopstvene zaštite, zbog čega ona i nema neku posebnu organizaciju u okviru ili van postojećeg sistema, već je njegova redovna funkcija. U tome se ispoljava i širina, vitalnost i snaga društvene samozaštite. Zbog toga se svi njeni nosioci moraju dobro organizovati i samorganizovati u okviru postojećih društveno-političkih zajednica i organizacija.

GENEZA I KONTINUITET

Mihajlo VUČINIĆ

Osvrt na istorijsku genezu i kontinuitet u razvoju društvene samozaštite pružiće nam mogućnost da bolje shvatimo sadašnje napore i pravce daljeg razvoja.

Trajno izvorište društvene samozaštite je u revolucionarnoj, marksističkoj teoriji i praksi naše Partije u predratnom periodu, u narodnooslobodilačkoj borbi i revoluciji. Na tim osnovama ona se razvijala i razvija i u posleratnom periodu.

Celokupan razvoj našeg sistema društvene samozaštite izražava logičan i konzistentan proces usklađen sa društveno-političkim razvojem društva, inkorporiran u proces klasne borbe i razvoj samoupravljanja. To, međutim, nije pravolinijski, uzlazni put koji zna samo za uspehe i uspone, već složen i protivurečan proces klasne borbe u kome su radnička klasa i sve progresivne snage u društvu revolucionarnom borbom ostvarivale svoje klasne interese u svim sferama društvene delatnosti od proizvodnje do odbrane i društvene samozaštite. Taj razvoj je prolazio i prolazi kroz ozbiljne teškoće, pa i krize koje nisu mogle da mimoiđu ni one strukture koje su se bavile poslovima bezbednosti i zaštite.

Zbog toga je drug Bakarić na 13. sednici Predsedništva SKJ upozorio na to »da smo pitanje sigurnosti zaštite jedno vrijeme zapostavljali u našem partijskom — a ne samo partijskom — radu, zbog čega su se i morali ispoljiti poznata zastranjivanja i devijacije u radu službi sigurnosti. Zato smo na Četvrtom (Brionskom) plenumu CKJ SKJ 1966. godine odlučili na potpunije uklapanje organa i službi u naš samoupravni sistem, odnosno na podruštvljavanje poslova sigurnosti i istakli potrebu da se Savez komunista redovno bavi ovim pitanjima«.

U posleratnom razvoju bezbednosne politike projektovale su se dve osnovne etape. Prva, u periodu tzv. državnog socijalizma, odnosno revolucionarnog etatizma i, druga, u periodu socijalističkog samoupravnog preobražaja koji je započeo 1950. godine istorijskom odlukom o predaji fabrika na upravljanje radnicima. Međutim, procesi su se u obe etape kretali u dva protivrečna pravca. Jedan je vodio ka etatizaciji funkcije državne bezbednosti, pri čemu država i njeni organi postaju osnovna i odlučujuća snaga koja se penetrira u sve sfere javnog, pa i ličnog života i drugi pravac koji je izražen u procesu podruštvljavanja poslova bezbednosti, što pretpostavlja pravo i angažovanje svih subjekata društva i u ovim poslovima. Svakako da razvoj ove delatnosti nije bio van ostalih društveno-ekonomskih i političkih procesa u društvu. Prvi pravac krio je opasnost od deformacija, koja je bila i realnija u periodu revolucionarnog etatizma, zbog čega je SKJ stalno ukazivao na te opasnosti koristeći se, pored ostalog, i iskustvima nekih zemalja u kojima su se takve deformacije drastično izrazile. Iskonski interesi revolucionarnog preo-

bražaja društva na novim samoupravnim odnosima opredelili su i pravac razvoja naše bezbednosne politike, koji je odlučnije krenuo drugim, samoupravnim putem.

Početni napori i uspesi u razvoju samoupravnih odnosa značili su kvalitetno nov proces i u razvoju bezbednosti i zaštite. Put ka deetatzaciji bezbednosnih poslova i podruštvljavanju bio je trasi-ran, samo se postavilo pitanje kakvim tempom će se taj proces odvijati. Međutim, ono što je Savezu komunista bilo jasno i očigledno jeste saznanje da će deetatzacija i podruštvljavanje bezbednosti na osnovama društvene samozaštite biti dug i naporan proces koji će pratiti protivurečnosti, teškoće, dileme, pa i otpori u traženju najboljih rešenja u ostvarivanju klasnih interesa radnih ljudi i u toj sferi društvene delatnosti. Otpori nisu samo proizvod aktivnosti neprijatelja (spoljnih i unutrašnjih), već i zakonita pojava našeg socijalističkog samoupravnog društva, koje se razvija na još uvek relativno niskoj produktivnosti rada, u uslovima robne proizvodnje, ekonomskim, socijalnim, obrazovnim i drugim nejednakostima. Konačno, mi smo društvo prelaznog perioda u kome se staro grčevito opire progresu, a novo probija samo odlučnom i upornom borbom radničke klase i ostalih progresivnih snaga.

Razvoj proizvodnih snaga i afirmacija samoupravnih odnosa u društvenoj bazi sve više su dolazili u koliziju sa starim, klasičnim odnosima u nadgradnji pa i u oblasti bezbednosti. Uloga državne regulative je bila veoma snažna. Našli smo se u raskoraku — postignutog relativno visokog razvoja proizvodnih snaga i samoupravnih odnosa i niskog, neadekvatnog stepena organizovanja zaštite društva na novim samoupravnim osnovama. Svesne socijalističke snage, pre svega SKJ, bile su svesne takvog toka događaja i eventualnih posledica. Zbog toga se raskorak morao prevazići u interesu daljnjeg razvoja samoupravnih odnosa i radi uspešne zaštite društva i njegovih vrednosti.

Naime, bilo je očito da zaštita društva i njegovih vrednosti više ne može biti pretežno u nadležnosti države i njenih organa, već pravo i dužnost svih samoupravnih struktura. Postignuti rezultati u procesu podruštvljavanja odbrane bili su značajan podsticaj za samoupravnu orijentaciju i u sferi bezbednosti. Potreba za novim, samoupravnim trendom, odnosno za preduzimanjem konkretnih mera na planu podruštvljavanja poslova izražena je veoma jasno već *Rezolucijom o opštenarodnoj odbrani i društvenoj zaštiti*, koju je donela Savezna konferencija SSRNJ — 1970. godine. Međutim, tada, u složenim unutrašnjim uslovima, zbog poznate aktivnosti nacionalističkih, separatističkih, liberalističkih i tehnokratskih snaga, koje su se

suprotstavljale opštem kursu samoupravljanja, očito nije bilo moguće intenzivnije podsticati proces podruštvljavanja službe bezbednosti.

Međutim, 21. sednicom Predsedništva SKJ, Pismom druga Tita i Izvršnog biroa stvoreni su povoljni uslovi i politička klima za otklanjanje ozbiljnih problema u društvenom razvoju, što se odrazilo i na razvoj samoupravnih odnosa u bezbednosti i zaštiti. Došlo se do spoznaje da samoupravno društvo na sopstvenim osnovama mora da organizuje svoju bezbednost, zaštitu od svih snaga i oblika neprijateljske delatnosti i deformacija, ali da je i uloga države još uvek nužna i potrebna. Jer, konačno, ne radi se o državi klasičnog tipa, već o samoupravno konstituisanoj državi, tj. državi koja odumire i čije se funkcije u svim sferama društvene delatnosti razlikuju od države kapitalističkog ili birokratsko-etatističkog tipa.

Daljem procesu deetatzacije i podruštvljavanju impuls daje Savezna skupština (1973. godine) *Rezolucijom o osnovama za ostvarivanje društvene samozaštite u sistemu samoupravljanja* i naročito novim saveznim, republičkim i pokrajinskim ustavima kada ova materija postaje i ustavna kategorija. Time su stvoreni uslovi za normativno-pravno regulisanje društvene samozaštite u samoupravnim osnovama u svim društveno-političkim zajednicama, organizacijama udruženog rada i ostalim društvenim sredinama. Odlučnost da se u tom poslu ustraje potvrđena je na republičkim i X kongresu SKJ, čime je pokrenuta široka društvena aktivnost koja je upravo u toku.

Milutin DAMNJANOVIĆ

Istorijski posmatrano, u čitavoj političkoj borbi KPJ u predratnom periodu i u NOB samozaštita se ispoljavala u tesnoj povezanosti sa radničkom klasom i ostalim radnim ljudima i patriotskim snagama naše zemlje. Razni oblici saradnje i pružanje zaštite KPJ u njenom ilegalnom radu i u NOR imali su bitne karakteristike društvene samozaštite.

Spremnost radnih ljudi i građana da doprinose zaštiti osnovnih vrednosti našeg društva, kao sastavni deo njihove opredeljenosti za izgradnju socijalizma, postojala je u čitavom posleratnom periodu naše socijalističke izgradnje. Razvojem socijalističkih samoupravnih odnosa u našoj zemlji otvorena je perspektiva da se sistem zaštite izgrađuje na samoupravnim i demokratskim osnovama. Međutim, pojava određenih antisamoupravnih snaga i tendencija — birokra-

tizma, liberalizma i dr. — koje su stvarale smetnje razvoju samoupravnih odnosa, otežavale su radnim ljudima i građanima, njihovim samoupravnim organizacijama i zajednicama da što potpunije preuzmu odgovornost za bezbednost društva i zaštitu njegovih osnovnih vrednosti. U borbi protiv birokratizma, kao najozbiljnije prepreke za razvoj samoupravnih odnosa, na IV plenumu CK SKJ jasno je izražen stav da bezbednost društva treba »pre svega da leži na javnim institucijama«, tj. da u zaštitu osnovnih vrednosti društva treba da se uključe svi radni ljudi i građani, udruženi u svojim samoupravnim organizacijama i zajednicama.

Posle IV plenuma došlo je do određene, u prvom redu, političke aktivnosti u ostvarivanju društvene samozaštite, ali ne u onoj meri u kojoj je to zahtevala potreba zaštite osnovnih društvenih vrednosti i u kojoj bi odgovarala dostignutom stepenu razvoja samoupravnog socijalističkog društva. Tek posle 21. sednice Predsedništva SKJ, Pisma druga Tita i Izvršnog biroa CK SKJ stvoreni su povoljni uslovi za ostvarivanje društvene samozaštite. Mislim da je bitno to što imamo sasvim jasne idejno-političke osnove za razvijanje društvene samozaštite. Trinaesta sednica je doprinela da se te osnove još potpunije razrade i razviju.

Naime, ove osnove treba da služe svim svesnim političkim snagama za njihovu samoupravnu i demokratsku aktivnost u razvijanju i funkcionisanju društvene samozaštite. U ovom momentu veoma je značajno upoznavanje tih osnova kako bi se svi subjektivni faktori u što većoj meri aktivirali u izgradnji društvene samozaštite. Kada se govori o idejnim i političkim osnovama, potrebno je da se naglasi da je društvena samozaštita komponenta naših samoupravnih socijalističkih odnosa i da ona, kao takva, neosporno zahteva u prvom redu aktiviranje postojećih samoupravnih organa i organizacija, a ne da se stvara neka nova posebna organizacija. Društvena samozaštita treba da postane predmet stalne aktivnosti samoupravnih organa, a pogotovu društveno-političkih organizacija koje s tim u vezi imaju vrlo značajne zadatke.

Miloslav ĐURIĆ

Kada posmatramo istorijski razvoj društvene samozaštite u posleratnom periodu, možemo konstatovati da u meri u kojoj je naš socijalistički pokret nastojao i uspevao da se u izvršavanju zadataka

socijalističke izgradnje oslanja na celu radničku klasu, radne mase i najšire slojeve naroda, u toj meri se i na pitanjima bezbednosti širila ili sužavala baza. Sa završetkom rata ta baza je bila vrlo široka. U borbi protiv ostataka kvislinških vojnih formacija i saradnika okupatora, kao i u borbi protiv Informbiroa, Savez komunista je mobilisao sav narod — idejno, politički i akciono — na otkrivanju i suzbijanju neprijateljskih elemenata koji su ugrožavali našu bezbednost. To je dalo Jugoslaviji snagu da pruži uspešan otpor i kontrarevoluciji sa Zapada i Informbirou i da izvojuje pobedu. U periodu ispoljavanja rankovićevštine, pre Četvrtog (Brionskog) plenuma CK SKJ, dolazio je do izražaja birokratsko-etatistički koncept društvenog razvoja, što je imalo za posledicu sužavanje političkog oslonca na mase i sputavanje razvoja samoupravnih odnosa. To je u oblasti bezbednosti dovodilo do napuštanja oslonca na društvenu bazu i do zatvaranja stručnih službi u sebe, posebno službi državne bezbednosti. One su bile izvan kontrole društva, izvan kontrole skupština i neposrednog uticaja Saveza komunista, što je omogućilo i zloupotrebu određenih delova službe u toj situaciji.

Zato su na Četvrtom plenumu CK SKJ zauzeti stavovi da se odlučnije orijentiše na podruštvljavanje bezbednosti, da se službe bezbednosti uklope u samoupravni sistem i da budu pod idejno-političkom i samoupravnom kontrolom našeg društva. Organizacijama i rukovodstvima Saveza komunista stavljeno je u zadatak da češće razmatraju pitanja bezbednosti i da usmeravaju delatnost službi bezbednosti i svih društvenih snaga u borbi protiv negativnih pojava i tendencija. S druge strane, donesene su odluke o obrazovanju skupštinskih tela za kontrolu nad radom službi bezbednosti.

Međutim, kao što je ovde već istaknuto, ponovno ispoljavanje antisamoupravnih snaga u vidu nacionalizma, liberalizma i tehnokratizma u periodu pre 21. sednice Predsedništva SKJ sputavalo je samoupravljanje u svim oblastima društvenog života. Sam osnovni stav liberalizma da treba dozvoliti slobodno delovanje svih snaga vodio je ka tome da nije potrebno organizovano i efikasno funkcionisanje bezbednosti društva, pošto je svima prostor slobodan. U toj situaciji i službe bezbednosti i bezbednost društva u celini bili su potiskivani, kao što je i samoupravljanje u to vreme potiskivano.

Dvadeset prva sednica Predsedništva SKJ, Pismo druga Tita, Deseti kongres SKJ i aktivnosti koje su ih pratile dovele su do reafirmacije vodeće idejno-političke uloge Saveza komunista. Njegova odgovorna i efikasna akcija u borbi za ostvarivanje Ustava dovela je do snažnog zaokreta ka jačanju samoupravljanja i podruštvlja-

vanju svih društvenih funkcija. Uz razvoj samoupravnih odnosa u oblasti privrede i društvenih delatnosti orijentisali smo se i na podruštvljavanje narodne odbrane i bezbednosti. To je neophodno, jer u samoupravnom društvu ceo sistem mora biti postavljen i organizovan na samoupravnim odnosima. Zaostajanje na ma kom sektoru mora da dovodi do teškoća, do sukoba u društvu i neefikasnog obavljanja određenih funkcija. Zato ostvarivanje društvene samozaštite znači dalje proširivanje samoupravnih funkcija i podruštvljavanje bezbednosti.

Iskustva iz podruštvljavanja narodne odbrane i izgradnje jedinstvenog sistema opštenarodne odbrane uveravaju nas da je to pravi put podruštvljavanja i bezbednosnih funkcija. A ta iskustva znače mnogo, jer se na podruštvljavanju narodne odbrane počelo raditi nekoliko godina ranije i postignuti su značajni rezultati.

Milan OBRADOVIĆ

Sasvim je izvesno da geneza društvene samozaštite leži u istoriji razvoja našeg revolucionarnog pokreta, u istoriji naše Partije. Ona leži u njenom dvadesetogodišnjem ilegalnom radu i borbi protiv klasnih neprijatelja — strukture buržoaske državne vlasti, protiv onih rigoroznih udara monarhofašističkog režima putem Obznane, Zakona o zaštiti države, diktature Pere Živkovića i kralja Aleksandra. Trebalo je izdržati te udare, te agresivne nasrtaje monarhofašizma Kraljevine sračunate na uništenje Partije. U toj borbi Partija je izgradila sistem samozaštitnih mera i postupaka, teoretskih i praktičnih ponašanja komunista i revolucionarnih snaga za zaštitu svoga bića, svojih foruma, organizacija i članstva. Upravo taj arsenal, koji do sada nije dovoljno izučen, osmišljen i stavljen u funkciju društvene samozaštite danas, predstavljao je neprocenjivu vrednost, naročito u početku oružane revolucije.

Da bi se održala u uslovima najveće ilegalnosti i odigrala ulogu nosioca i organizatora borbe radničke klase i radnog naroda, KPJ je, pored ostalog, morala voditi borbu i protiv pokušaja klasnog neprijatelja da tu njenu borbu razbije policijskim metodima iznutra. Te metode su nasledili i okupatori i njihove obaveštajno-policijske službe. Putem ilegalne borbe i zaštite svojih redova komunisti su upoznali metode rada policije i, primenjujući samozaštitne mere,

došli do saznanja da su uz stalno povezivanje s radnim masama i neprekidna revolucionarna budnost i konspiracija najznačajnije mere u borbi protiv klasnog neprijatelja.

Snaga samozaštitnog delovanja u revoluciji bila je u tome što je Partija uspjela da sav taj bogati arsenal samozaštitnih mera ne-nametljivo prenese na sve subjekte revolucije, na sve partizanske borce, na sve štabove, na organe narodnooslobodilačke vlasti koji su u svom radu integrisali i samozaštitnu funkciju, na vojno-poza-dinske organe (komande mesta, komande područja, partizanske i se-oske straže), na omladinu, žene, pa i na najmlađe — na pionire.

Geneza društvene samozaštite leži i u širokoj socijalnoj bazi naše revolucije, njenoj originalnosti i autentičnosti. Naša revolucija nije kopija ni jedne revolucije, ona je bila revolucija sa autentičnom strategijom KPJ, Titovom strategijom — revolucija u obliku oslo-bodilačkog rata sa širokom socijalnom i nacionalnom bazom. Iz tak-vog njenog bića izvirala je i ona masovna samozaštitna funkcija, samozaštitna komponenta koja je bila utkana u sve aktivnosti, u sve strukture NOP-a, u svakog komunistu, skojevca, partizana, sta-rešinu, odbornika revolucionarne vlasti, partizanskog učitelja, novi-nara, publicistu. Upravo na tim izvorštima treba razvijati tradicije društvene samozaštite i jugoslovenski socijalistički patriotizam danas.

Iskustva iz NOR-a su, po masovnosti, samoinicijativi, kreativ-nosti, bogatstvu formi, sadržaja i efikasnosti zaštite snaga revolu-cije, i danas od neprocenjive vrednosti u organizovanju samozaštit-nog delovanja svih subjekata samoupravnog socijalističkog društva u kojem su bezbednost i samozaštita jedne od njegovih samouprav-nih funkcija. Isto tako ona je bila trajni i uticajni faktor i sastavni deo opštenarodnog otpora, jer su inicijativa i aktivnost svakog borca stvarali potencijalnog činioca i samozaštite. Ovo tim više kada se ima na umu činjenica da su u kreiranju koncepcije NOR-a i socia-lističke revolucije CK KPJ i Vrhovni štab radili na razvijanju i or-ganizovanju masovnog sistema bezbednosti i samozaštite uporedo sa stvaranjem specijalizovane obaveštajno-bezbednosne organizacije.

Pitanje samozaštitnog delovanja u fazi revolucionarnog eta-tizma (ili državnog socijalizma) je takođe važno analizirati. Kada se danas izučava taj period, dolazi se do saznanja da je ratni revolu-cionarni samozaštitni entuzijazam trajao nekoliko godina i posle oru-žanog dela revolucije. Došla je do izražaja masovnost u likvidiranju ostataka kontrarevolucionarnih grupa u zemlji, u suprotstavljanju obaveštajno-subverzivnoj delatnosti Kominforma itd. Nešto kasnije

taj entuzijazam je počeo da jenjava, jer je država pre naglasila svoju ulogu, smatralo se da će se pomoću aparata države osigurati bezbednost zemlje. Iako je o tome već bilo ovde reči, ipak bih podvukao da su takva shvatanja počela da preovladavaju i kod jednog dela radnih ljudi i građana. Naime, shvatilo se da je za bezbednost odgovorna država, »oni gore koji su za to plaćeni«. Očito da je to recidiv etatizma, koji se zadržao i u drugim sferama samoupravnih odnosa, a dobrim delom egzistira još i danas, naročito u sredinama gde samoupravljanje kao društveni odnos nije dovoljno razvijeno. Lomiti takva shvatanja idejnom akcijom danas znači razvijati svest o samozaštiti. Takva shvatanja može menjati samo SKJ i druge socijalističke snage razvijanja bezbednosnog i samozaštitnog vaspitanja kao integralnog dela klasno-političke svesti i marksističkog pogleda na svet.

DRUŠTVENA SAMOZAŠTITA I OPŠTENARODNA ODBRANA

Mihajlo VUČINIĆ

Odnos društvene samozaštite i odbrane zasluži pažnju u ovoj raspravi, jer je u vezi s tim bilo dilema i nejasnoća na šta je ukazivala i 13. sednica Predsedništva SKJ. Teorijsko objašnjenje je potrebno, pre svega, zbog toga što taj odnos nije samo pravno-normativno pitanje.

Sama okolnost što opštenarodna odbrana i društvena samozaštita imaju isto ishodište u našem jedinstvenom samoupravnom biću, što imaju iste ciljeve i što se međusobno prožimaju, dopunjavaju i oslanjaju jedna na drugu — ne znači da je analogija između njih moguća, naročito kad je reč o organizaciji i zadacima struktura, specijalizovanih stručnih organa i službi. Baš zbog nerazumevanja tog odnosa bilo je sredina gde se društvena samozaštita razvijala kao nekakav privesak opštenarodne odbrane.

Oružane snage su po prirodi svoje funkcije sastavni, integralni deo sistema društvene samozaštite, jer čuvaju slobodu, nezavisnost i teritorijalni integritet SFRJ i štite ustavni poredak u zemlji. S druge strane, oružane snage i ostali subjekti odbrane u svojim jedinicama, institucijama i sredinama na istim principima i idejno-političkim osnovama organizuju društvenu samozaštitu vodeći pri tom računa o specifičnosti i zadacima oružanih snaga.

Kada je reč o organizovanju našeg društva za odbranu i zaštitu, mislim da je izvan spora da je u pitanju novi koncept suprotstavljanja društva svim izvorima i nosiocima neprijateljskih i destruktivnih pojava i delovanja. To se može tvrditi i za koncepciju i sistem opštenarodne odbrane, a i za celokupan sistem društvene samozaštite.

Odbrana i zaštita u teoriji i praksi našeg samoupravnog društva, za razliku od prakse svih istorijskih društvenih formacija, ispoljavaju se kao samoupravne funkcije udruženih proizvođača i građana. Radi se o jedinstvenom interesu radničke klase, radnih ljudi i građana i svih naroda i narodnosti jugoslovenske socijalističke zajednice. Taj interes je determiniran mnoštvom spoljnih i unutrašnjih faktora, a njegovo rešavanje se javlja i kao nužnost i kao jedan od bitnih preduslova izgradnje socijalističkog društva na samoupravnim osnovama.

Uopšte uzev, fenomen odbrane i zaštite nije svojstvo samo društva koje se izgrađuje na principima socijalističkog samoupravljanja. U svakoj društvenoj formaciji primenjivane su i organizovane posebne institucije i instrumenti odbrane i zaštite. Istorijski posmatrano, institucije odbrane i zaštite menjale su samo oblike, ali je njihova osnovna funkcija uvek bila ista — odbrana i zaštita interesa vladajuće klase. U predsocijalističkim društvenim formacijama samo izuzetno, i to u pravilu samo u pojedinim periodima revolucionarnog prelaska iz jednog u drugi oblik, iz nižeg u viši oblik društvenog uređenja, izražavan je putem interesa nastupajuće klase i interesa većine. U tim relativno kratkotrajnim periodima postojeći mehanizmi odbrane i zaštite obuhvatali su i interese većine. Budući, međutim, da je, do stupanja radničke klase na društveno-istorijsku scenu, svaka vladajuća klasa svodila i ograničavala društveni progres na i u okviru sopstvenog usko-klasnog interesa, do sada poznati sistemi odbrane i zaštite ne samo što po svojoj funkciji u društvu nisu mogli izražavati i predstavljati interes većine već su se u zaostrenim klasnim protivurečnostima i sukobima nužno transformirali u sredstvo potčinjavanja većine volji vladajuće manjine.

Funkcija odbrane i zaštite u svim drugim društvenim uređenjima u pravilu je pravo i privilegija osnovnog reprezentanta društva — države, što ovoj daje prerogative faktičke i jedine realne političke sile u jednoj zemlji, i to ne samo kao instrumenta u rukama društva za borbu protiv i zaštitu od neprijatelja već i kao sile iznad samog društva. U socijalističkom samoupravnom društvu funk-

cije odbrane i zaštite su istovremeno i pretpostavka za odbranu i zaštitu od neprijatelja i preduslov za izgradnju takvih odnosa u društvu koji se temelje na humanizmu, slobodi, pravu na raspolaganju rezultatima sopstvenog rada, ljudskoj solidarnosti i pravnoj i socijalnoj sigurnosti svih subjekata društva — od radnog čoveka i građanina do svih oblika njihovog samoupravnog udruživanja i organizovanja.

Iz izloženog mislim da proizlazi da su prisutna dva osnovna društveno-istorijska motiva kojima se kao društvo rukovodimo u izgradnji sistema odbrane i zaštite: prvi, potencijalne i realne spoljne i unutrašnje opasnosti po naš nacionalni suverenitet i društveno-politički i društveno-ekonomski integritet i, drugi, insistiranje na procesu vraćanja političke i svih oblika društvene sile društvu, odnosno izjednačavanje i dovođenje u sklad prava radničke klase, radnih ljudi i građana koje kao samoupravljači imaju u sferi materijalnih i duhovnih interesa sa prirodnim interesom da svoja prava neposredno štite i brane od svih neprijateljskih, devijantnih i kriminalnih napada i radnji. U osnovi ovog drugog motiva sadržan je zapravo princip podruštvljavanja funkcija odbrane i zaštite.

Sveukupna bezbednost društva u savremenim međunarodnim i društvenim odnosima uslovljena je postojanjem mnogobrojnih nepomirljivih protivurečnosti. Nezavisno od pojavnih oblika sve ove protivurečnosti u svojoj osnovi imaju socijalne motive i uzroke. One su podjednako prisutne unutar i izvan određene društvene zajednice i proizvod su nezadrživog istorijskog procesa — borbe progresivnih snaga za nove, humanije i pravednije odnose među ljudima, s jedne, i suprotstavljanja reakcionarnih snaga takvim procesima, s druge strane. Razrešavanje ovih protivurečnosti nije ni lak ni jednostavan proces. On se odvija sa različitim intenzitetom u pojedinim zemljama i u uslovima stalnih agresivnih nastojanja reakcionarnih snaga da spreče socijalistički preobražaj društva, kojem danas stremi neuporedivo najveći deo ljudskog društva. Pri tome valja naglasiti da je intenzitet otpora reakcionarnih snaga opštem progresu u obrnutoj srazmeri u odnosu na rezultate koje postižu radnička klasa i druge progresivne snage u borbi za socijalizam: što su veća dostignuća i tekovine radničke klase i progresivnih snaga u jednoj zemlji na planu socijalističkog preobražaja društva, to je žešći otpor i bezobzirnija su sredstva i metodi reakcionarnih i dogmatiskih snaga da zaustave i onemoguće takve procese.

U tom istorijskom sukobu između radničke klase i drugih progresivnih i reakcionarnih snaga ove druge deluju na veoma širo-

kom frontu. Pored pretnji snagom oružja i vojnom intervencijom, reakcionarne snage svoju agresivnu delatnost sve više usmeravaju ka unutrašnjoj dezintegraciji i razbijanju socijalističkog društva. Slobodno se može tvrditi da su ovim napadima izložene sve vrednosti društva.

Naš koncept organizovanja društva za odbrambeno-zaštitne funkcije polazi, pre svega, od čoveka kao slobodnog društvenog subjekta. U socijalističkom samoupravnom društvu čovek prestaje biti apstraktan građanin u ime koga odlučuju o njegovom društvenom i materijalnom položaju faktori i snage izvan sfere njegovog uticaja i odlučivanja. U odnosu na političku silu — državu radi se o takvim društvenim odnosima u okviru kojih radnička klasa, radni ljudi i građani postaju stvarni subjekti društvene sile, a ova, tj. društvena sila, prestaje biti podeljena između čoveka kao društvenog bića, na jednoj, i političke sile — države i njenih najznačajnijih konstitutivnih elemenata — vojske, policije, sudstva itd., na drugoj strani.

Naša koncepcija odbrane i zaštite, koja je izražena odgovarajućim sistemom opštenarodne odbrane i sistemom društvene samozaštite, razlikuje se od klasičnih polazišta o mestu, ulozi i funkciji odbrane i zaštite određene društveno-političke zajednice u osnovi po tome što prevazilazi podvojenost i otuđenost odbrambeno-zaštitnih instrumenata društva od njegovih primarnih subjekata. Naime, u socijalističkom samoupravnom sistemu radni čovek i građanin kao udruženi proizvođač, odnosno kao samoupravljač u oblasti materijalne i duhovne proizvodnje i u odnosu na odbranu i zaštitu, kao izuzetno značajnom društvenom interesu, predstavlja aktivnog činioca. Odbrana i zaštita društva je ne samo njihova dužnost već i neotuđivo pravo. Radni ljudi i građani nisu objekat odbrambene politike kojim bi se manipulisalo od strane, od društva otuđenih subjekata i u odnosu na koje bi postojeći instrumenti odbrane i zaštite delovali nezavisno od njihove volje i neposrednih interesa.

Bez prava radnih ljudi i građana na neposredno odlučivanje i u oblasti odbrane i zaštite društva samoupravni socijalizam ne samo da ne bi bio dosledno izgrađen već bi objektivno bio uslovljavan i ograničavan faktorima izvan njegovog društvenog bića i njegove društvene prirode. Ovaj imperativ socijalističkog društva uočili su i na njega ukazivali klasici marksizma-lenjinizma. Analizirajući buržoasko-demokratske revolucije i ratove za nacionalno oslobođenje, Marks i Engels su došli do zaključka da pružanje svenarodnog otpora agresiji može obezbediti samo ona zemlja koja svoju odbrambenu snagu temelji na »naoružanom narodu«. Engels je, na

primer, smatrao da Francuska može jedino tako sprečiti prodor Pruske armije na svoju teritoriju u ratu iz 1870. i 1871. godine. Pojmom »naoružani narod« klasici marksizma-lenjinizma zapravo insistiraju na ideji podruštvljavanja odbrambeno-zaštitnih funkcija države. Rukovodeći se ovom idejom marksističkog učenja, naša zemlja je njenu primenu obezbedila u svom ustavnom sistemu. Ostvarivanje ove ideje obezbeđeno je samom suštinom ustavne definicije samoupravljanja i samoupravnih društvenih odnosa u našoj zemlji, koja glasi da je neotuđivo pravo radnog čoveka i građanina da aktivno učestvuje u svim društvenim poslovima.

Budući da je oblast odbrane i zaštite bitan preduslov ostvarivanja programa socijalističkog preobražaja društva, izvan sumnje je da navedena ustavna definicija socijalističkog samoupravljanja ne bi dosledno odražavala samoupravno biće naše socijalističke zajednice ako se istovremeno ne bi odnosila i na poslove odbrane i zaštite. Ovaj imperativ samoupravnih društvenih odnosa u ustavnom sistemu naše socijalističke zajednice i neposredno je izražen maksimum — da je društvena bezbednost zemlje u odnosu na sve opasnosti ne samo stvar organa vlasti i određenih službi već, pre svega, stvar svih radnih ljudi i građana, njihovih samoupravnih zajednica i organizacija — mesnih zajednica, organizacija udruženog rada, samoupravnih interesnih zajednica, društveno-političkih i društvenih organizacija i udruženja.

Prema tome, reč je o jednom od elementarnih ustavnih načela i prava koje je istovremeno preduslov i pretpostavka svake stvarne slobode. Odbrana i zaštita time postaju, formalno-pravno, a i faktički u svom zivornom obliku, jedan od načina i motiva organizovanja, povezivanja i udruživanja radnih ljudi i građana u našem društveno-političkom samoupravnom sistemu.

Zadržao bih se sa nekoliko misli na pojmu »naoružani narod«, s obzirom na to da u njegovom tumačenju postoje izvesne, rekao bih, zablude. Neretko se u teoriji ova Marksova i Engelsova ideja posmatra formalistički. Pri tome se forma organizacije »vojne sile« uzima kao jedino merilo stepena podruštvljavanja odbrambeno-zaštitnih funkcija socijalističkog društva. Pojednostavljujući ideju »naoružani narod« polazi se od mišljenja da su klasici marksizma-lenjinizma zastupali stanovište da radničkoj klasi na vlasti nije potreban posebno organizovan i borbena mobilan »naoružani odred«, odnosno armija ili, kako se često kaže, »stojeća vojska«. Idejom o »naoružanom narodu« Marks i Engels su zapravo ukazali na klasnu suštinu celog problema odbrane i zaštite, imajući u vidu samoorga-

nizaciju društva kao osnovni princip kojim se obezbeđuju interesi radničke klase i radnih ljudi uopšte. Kroz kakve će se sve oblike ostvarivati ideja o »naoružanom narodu« je pitanje objektivno datih društvenih i materijalnih uslova. Marksizam ne bi bio to što jeste ako u akciji od toga ne bi polazio. Naveo bih samo primer da je i Lenjin, kao tvorac socijalističke revolucije, ideju o milicijskom sistemu oragnizacije odbrane sovjetskog društva dogradio, u vreme spoljnih intervencija protiv mlade sovjetske države, idejom o obrazovanju stalno mobilne armije.

»Dileme« oko pojma »naoružani narod« dovode se u vezu sa institucionalnim oblicima odbrane i zaštite u našoj praksi. Pri tome se zaboravlja da se kao društvo možemo efikasno suprotstaviti visoko organizovanom, stručno kvalifikovanom i najsavremenijim sredstvima opremljenim snagama neprijatelja adekvatnim snagama i sredstvima, koje podrazumevaju visok stepen profesionalnosti i stručnosti.

Dr Milivoje LEVKOV

Oružane snage (JNA i TO) su nerazdvojni deo našeg socijalističkog samoupravnog društva, integralni deo ukupne društvene strukture, pa se njihovo mesto i uloga u društvenoj samozaštiti ne mogu posmatrati izolovano od toga društva, mimo ili izvan utvrđenih idejno-političkih osnova koje je utvrdio Savez komunista Jugoslavije.

Pre svega, po svojoj opštoj funkciji, koja je definisana u Ustavu SFRJ, oružane snage štite spoljnu bezbednost naše zemlje, odnosno »nezavisnost, suverenitet i teritorijalnu celokupnost«, i unutrašnju bezbednost, odnosno »Ustavom utvrđeno društveno uređenje« (čl. 240. Ustava SFRJ). Prema tome, poslovi bezbednosti i samozaštite su prirodni deo njihove funkcije, a »samozaštitni koncept bio je prisutan u celokupnom razvoju oružanih snaga«,* pri čemu imamo značajna i dragocena iskustva iz čitavog toga perioda, a posebno iz NOR-a, u kome su funkcija i poslovi bezbednosti imali široku platformu i počivali na samozaštitnom ponašanju i visokoj idejno-političkoj svesti svih boraca i pripadnika NOP.

* General armije Nikola Ljubičić, *Vojno-politički informator* br. 12/1975. g., str. 18.

Oružane snage su, dakle, deo ukupnog mehanizma društvene samozaštite, s jedne strane, a razvijaju i svoju sopstvenu samozaštitu, s druge strane. Društveni osnovi, pojam, cilj i značaj su identični, ali bi bilo značajno utvrditi predmet, odnosno sadržinu samozaštite u oružanim snagama. U osnovi, ona se poklapa sa predmetom i sadržinom društvene samozaštite, ali se pri tome moraju imati u vidu specifičnosti oružanih snaga, neka osnovna načela, na kojima počiva funkcionisanje oružanih snaga saglasno njihovoj ulozi. U pitanju je, naime, »priroda delatnosti i karakter oružanih snaga«, o kojima se govori u Ustavu SFRJ (čl. 30, st. 5).

Načela jedinstva komandovanja, jednostarešinstva i subordinacije su imanentna svojstva vojne organizacije, jer na njima počiva organizacija i *funkcionisanje* oružanih snaga, pa ostvarivanje samozaštite ne bi smelo da narušava ova načela.

Većina objekata zaštite — o kojima smo već govorili — vrlo određeno se prelama i u oružanim snagama i iz njih proističu brojna, vrlo konkretna pitanja koja čine sadržinu samozaštite. Međutim, lako je primetiti da nekih od navedenih objekata nema u oružanim snagama, pa stoga i ne mogu biti objekt samozaštite. To je, na primer, slučaj sa samoupravnim pravima.

Što se tiče »drugih prava i sloboda«, odnosno lične i imovinske sigurnosti, isti je značaj i cilj zaštite, s tim što ti zaštitni objekti u oružanim snagama imaju drukčiji smisao i sadržinu.

Stoga, iako sadržina samozaštite u oružanim snagama treba da bude predmet daljeg istraživanja, radi njenog što preciznijeg određivanja, u osnovi se može poći od toga da samozaštitu u oružanim snagama čine mere i aktivnosti svih struktura, službi i pojedinaca radi zaštite ljudskog i materijalnog faktora i odgovarajućih odnosa u oružanim snagama, zasnovanih na idejno-političkom opredeljenju za samoupravni socijalizam i politiku SK, od raznih izvora opasnosti i ugrožavanja. Samozaštita u funkcionalnom pogledu znači sposobnost i odgovornost komandovanja, vojnih kolektiva i pojedinaca da svojom neposrednom akcijom organizuju i provode sopstvenu zaštitu i da stalno jačaju odgovornost svih subjekata, struktura i organa na pitanjima samozaštite i bezbednosti u okviru svojih jedinica i ustanova i da doprinose razvijanju ukupne društvene samozaštite.

Polazeći od toga da samozaštita u oružanim snagama obuhvata širok krug pitanja, u SSNO su učinjeni naponi da se ona što konkretnije odrede. Savezni sekretar je već u junu 1974. g. propisao *Instrukciju o osnovama samozaštite u oružanim snagama*, koja još

uvek ima pun značaj, jer je potpuno u skladu sa *Idejnim i političkim osnovama organizovanja i ostvarivanja društvene samozaštite*, dokumentom koji je usvojen na 13. sednici Predsedništva CK SKJ, jula 1975. godine. Činjenica je da je dobar deo sadržaja, mera i aktivnosti samozaštite (naročito onaj bezbednosni), ipak, ostao pretežno stvar komandovanja i da je to težišno usmereno na direktno suprotstavljanje neprijateljskoj i drugoj delatnosti (obaveštajnoj, psihološko-propagandnim aktivnostima itd.) i na zaštitu vitalnih elemenata oružanih snaga.

Međutim, cilj je da se na zadacima bezbednosti i samozaštite, pored komandi jedinica i ustanova, aktiviraju *svi pripadnici oružanih snaga* — starešine, vojnici, građanska lica, organizacije SKJ, sindikalne i omladinske organizacije. To je smisao društvene samozaštite, pa i samozaštite u oružanim snagama, pri čemu se ne može zanemariti njena polazna, idejna osnova i politički stav da je — društvena samozaštita prirodna potreba samoupravnog društva, a ne nešto što činimo samo zbog aktivnosti neprijatelja, iako je to vrlo važna njena komponenta. Stoga se ona ne izražava samo bezbednosnom komponentom, nego ima svoj širi izraz. Ona služi kao brana protiv svega što narušava odnose, načela, norme ponašanja, ustaljeni red, disciplinu i odgovornost itd. Samozaštita u oružanim snagama jeste »nadležnost« i briga komandovanja, komandnih struktura, stručnih službi, ali, imajući u vidu njen idejno-politički smisao, koji je od neobičnog značaja, njenim razvojem i jačanjem težimo da tu brigu prenesemo i na svesna opredeljenja celokupnog sastava. Samo tako može doći do široke inicijative, inventivnih predloga, konkretnih mera i aktivnosti kojima će se pokrivati svi međuprostori delovanja protiv oružanih snaga itd., što će svakog pojedinca činiti odgovornim i značajnim nosiocem zaštite.

Bezbednosna komponenta samozaštite je imanentna njenoj funkciji i zato ona mora imati značajno mesto. Mere bezbednosti i zaštite tajnosti zahtevaju da budu u prvom planu, da budu aktuelne i trajno prisutne. Zbog toga se češće moramo vraćati na sadržaj Instrukcije i na dokumenta 13. sednice Predsedništva CK SKJ, pogotovo u radu sa promenljivim sastavom s obzirom na česte promene zbog dolaska novih vojnika, prekomandi itd. Mere bezbednosti i zaštite treba da budu koncipirane saglasno lokalnim uslovima, izvršenoj proceni itd. i ne mogu biti identične u raznim sredinama, niti jednom zauvek date.

Međutim, od velikog značaja za razvoj i jačanje samozaštite u oružanim snagama jeste i pažnja koju treba posvećivati i ostalim

elementima samozaštite. Lična prava pripadnika oružanih snaga i odnosi među njima su vrlo važni zaštitni objekti, a upravo njihova zaštita obezbeđuje snagu i širinu samozaštite. U mehanizmu samozaštite ta dva elementa moraju nositi u sebi povratno dejstvo, jer otklanjanje slabosti, promašaja, propusta itd., odnosno prevazilaženje i otklanjanje svih negativnih pojava u unutrašnjem životu jedinica samo po sebi deluje kao bitna i odlučujuća, otporna snaga protiv svih iskušenja koja nameću neprijateljske snage, strana neprijateljska propaganda, posebno putem nekih podrivačkih aktivnosti, koje imaju krajnji cilj razbijanje jedinstva i unošenje razdora u oružane snage. Dobro su nam poznati metodi i sadržaji »specijalnog rata«, posebno psihološko-propagandne aktivnosti i ciljevi koji se žele postići lansiranjem poluistina, glasila i dezinformacija sa sračunatim i rafiniranim sadržajem, što treba da proizvede određeni uticaj na psihi i moral ljudi, odnosno da ih konfrontira sa politikom SKJ, da podstakne nacionalističke i šovinističke strasti itd.

Samozaštita u krajnjoj liniji treba da doprinese podizanju borbene spremnosti, a važna pretpostavka za to su i dobri odnosi u oružanim snagama, koje krasi drugarstvo, iskrenost, humanost, poštenje i ostale visoke moralne vrline. Takvi odnosi su tradicionalno razvijani od nastanka naših oružanih snaga i oni su kao značajna društvena vrednost ostali očuvani u najvećoj mogućoj meri. Oni mogu biti objekt nasrta i napada sa tuđih idejnih pozicija unošenjem malograđanskog morala, tuđeg mentaliteta i vrednosti itd. Stoga je zaštita tih odnosa, a pre svega njihovo negovanje u svakodnevnoj praksi, od nemalog značaja u samozaštiti oružanih snaga.

Neka shvatanja o samozaštiti u oružanim snagama pokazuju da ima nerazumevanja i nepoznavanja političkih i pravnih dokumenata o društvenoj samozaštiti, što je neophodan uslov za razumevanje njene suštine. Takva shvatanja su, na primer, da je u oružanim snagama sve regulisano propisima, da se tačno znaju prava i obaveze, da samozaštita nije potrebna, da je u suprotnosti sa komandovanjem, da će se narušiti sistem subordinacije u oružanim snagama i sl. U razbijanju takvih shvatanja ne može se negirati da postoje propisi kojima se reguliše život i rad jedinica, ali se mora poći od toga da se razvijanje i podizanje svesti ljudi na viši stepen ne mogu ničim propisati, a upravo visok nivo svesti je polazna pretpostavka uspešne samozaštite. Prava i obaveze su jedno, a svest o potrebi njihovog provođenja drugo. Stoga se razvijanje svesti o samozaštiti, odnosno potreba da se ljudi osposobe da samostalno i bez posebnih naređenja razmišljaju i deluju na zadacima bezbed-

nosti i samozaštite, da se snalaze u raznim situacijama, da se ispravno postavljaju, da uočavaju opasnosti itd. — uklapa i u njihov ukupni interes. Kao ličnost i pojedinac čovek na taj način dolazi u poziciju aktivnog činioca sopstvene zaštite, raste značaj njegove ličnosti, njegova volja i inicijativa da učini nešto više, nešto što nije propisano.

Efikasnost bezbednosti i samozaštite raste sa širinom platforme na kojoj se zasniva, a poznato je da pravne norme zaostaju iza životne prakse i realnih životnih situacija, a neke je i nemoguće do kraja i iscrpno obuhvatiti. Stanje u jednoj jedinici ni u kom slučaju ne može biti isto kada o merama zaštite razmišljaju i deluju samo »odgovorni« (dežurni, požarni, straže itd.) kao u onoj jedinici u kojoj je, pored »odgovornih« za bezbednost i zaštitu, osposobljen celokupan ili pretežan starešinski i vojnički sastav.

Na kraju, podvukao bih osnove na kojima se zasniva samozaštita u oružanim snagama:

- Samozaštita i bezbednost su funkcije komandovanja, a oružane snage svojom organizacijom i formacijom najneposrednije utiču na sopstvenu samozaštitu;
- Komandanti jedinica i starešine odgovorni su za samozaštitu i bezbednost svojih jedinica (ustanova) i tu odgovornost ne mogu prenositi na tela i organe samozaštite. Što se tiče ovih tela, njihov zadatak svodi se na: proučavanje raznih materijala o problemima i zadacima samozaštite, što treba da posluži za animiranje celokupnog sastava; koordiniranje rada nosilaca samozaštite i ostvarivanje savetodavne uloge komandantu u konkretnim problemima, merama itd., kao rezultat inicijativa, aktivnosti i predloga proizašlih na sastancima celokupnog sastava. Ova tela imala bi odgovarajuću ulogu u horizontalnom povezivanju sa lokalnim organima društvene samozaštite u kojima bi bili zastupljeni.
- Stručne zadatke bezbednosti i samozaštite obavljaju organi bezbednosti, vojne policije i drugi stručni organi prema delokrugu i nadležnostima koji su utvrđeni odgovarajućim propisima. Pravosudni organi, organi kontrole, inspekcije i drugi organi, prema svojim zadacima, pružaju stručnu pomoć iz svojih okvira i doprinose razvijanju samozaštite u jedinicama i ustanovama;
- Svi pripadnici oružanih snaga su aktivni činioci i subjekti bezbednosti i samozaštite. To spada u njihova posebna prava i dužnosti (propisane u čl. 48, st. 1, tač. 3 Zakona o službi u oružanim snagama i u Pravilu službe JNA, Glava I, tač. 3). Taj zadatak oni

ostvaruju izvršavanjem propisanih obaveza, ali i po sopstvenoj inicijativi, stalno razvijajući budnost, odgovornost i svest o nužnosti aktivnog i stvaralačkog odnosa prema pitanjima bezbednosti i samozaštite i uverenja da takav odnos doprinosi jačanju našeg društva i njegovih oružanih snaga, a to je i njihov sopstveni interes.

Milan OBRADOVIĆ

Teoriju naoružanog naroda ne smemo dogmatizirati. Promenila su se vremena i uslovi kada i kako su je klasici marksizma onda videli i zamišljali. Danas u uslovima kada agresivne snage imperijalizma, sem oružane, pribegavaju i drugim oblicima agresije — od 1945. do danas izvršeno je samo oko 100 državnih udara i prevrata — samozaštita i odbrana dobijaju druge dimenzije.

Ideja naoružanog naroda je stvaralački primenjivana u našem NOR-u. Istraživanja pokazuju da su, na primer Partija i svi činioци NOP-a, a naročito štabovi NOVJ, od prvog dana ustanka u središte pažnje postavili pitanje bezbednosnog obrazovanja stanovništva i boraca kao jednog od osnovnih pretpostavki uspešnog organizovanja masovnog sistema bezbednosti samozaštite. U sklopu aktivnosti na markističkom i idejno-političkom uzdizanju kontinuirano je razvijano i obaveštajno-samozaštitno vaspitanje kao deo celovitog vaspitanja ličnosti. To je bilo integrisano u svaku političku akciju, svaki sastanak, miting, seminar, partijski, skojevski ili vojni kurs, u svaki kontakt komunista, političkih aktivista, odbornika narodnooslobodilačke vlasti i partizanskih starešina sa narodom i boricima.

U samozaštitnom vaspitanju partizanskih boraca i stanovništva, a naročito omladine, stalno je afirmisano načelo samozaštite. To je imalo za rezultat povećanu budnost i odgovornost svakog subjekta revolucije, svake organizacije NOP-a i vojnog kolektiva.

To je izoštravalo refleks i razvijalo svest o samozaštiti, čime je umanjivana mogućnost neprijatelja da nađe uporište u redovima NOVJ i organizacijama NOP-a.

Iz sačuvanih dokumenata i drugih izvora vidi se da je stalno isticano i ukazivano na štetnost neodgovornog pričanja o svemu što je predstavljalo tajne revolucije. Radi jačanja samozaštite i na tom planu vođena je borba protiv brbljivaca i samohvalisavaca koji su se busali da su o svemu obavešteni, a time su nesmotreno otkrivali

dragocene tajne. U više uputstava, direktiva, osvrta štabova i partijskih rukovodstava, naročito CK KPJ i Vrhovnog štaba, isticano je da svakog pripadnika NOVJ i simpatizera NOP-a »... treba učiniti odgovornim da on ne samo uočava elemente i postupke neprijatelja, već da blagovremeno obaveštava o tim pojavama i tako postane aktivni borac protiv neprijateljske špijunaže...« Isto tako vaspitnim merama ukazivano je pojedincima da se »... ne interesuju za one podatke koji čine tajnu, a nisu u njihovom delokrugu rada i da treba razviti jak osećaj odgovornosti za čuvanje poverljivih podataka koje pojedini rukovodioci znaju radi uspešnog obavljanja svojih dužnosti...«

U jednom članku iz 1941. godine u »Slovenačkom poročivalecu« o tome Boris Kidrič piše: »... Zaverenike protiv vlastitog naroda treba pratiti na svakom njihovom koraku. To ne može ni jedna obaveštajna služba ako je aktivno ne pomaže ceo narod... Borba protiv unutrašnjih neprijatelja sopstvenog naroda, borba protiv pete kolone jeste jedna od moralnih dužnosti svakog nacionalno svesnog Slovenca...«

U direktivni CK KPJ partijskim forumima, organizacijama i članstvu se ističe: »Vaspitavajte široke krugove simpatizera i masovne organizacije NOP-a u duhu konspirativnosti. Svakog čoveka treba vaspitati da pažljivo posmatra i obaveštava o kretanju vojske, žandarmerije, policije, agenata, okupatorskih činovnika, domaćih izdajnika.«

Ima dosta primera da su štabovi, partijski forumi i organizacije preduzimali i sankcije protiv prekršilaca samozaštitnog ponašanja. »Nekonspirativne drugove treba kažnjavati, a brbljivce isključivati iz naših redova... svaka nebudnost prema neprijateljskim elementima mora se najstrože kažnjavati« — piše u dokumentima.

Milisav ĐURIĆ

Smatram da treba još nešto reći o odnosu opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Ove dve oblasti imaju dosta zajedničkog, ali imaju i svoje posebnosti. Idejno-političke osnove opštenarodne odbrane i društvene samozaštite su zajedničke. Zajednički im je i osnovni cilj. To je zaštita samoupravnog socijalističkog društva našeg unutrašnjeg razvoja, a i spoljnopolitičkog položaja i ostvarenja naše spoljnopolitičke koncepcije.

Mnogi nosioci ovih funkcija su zajednički, jer i koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite polaze od toga da su njihovi nosioci radni ljudi i građani, svi subjekti samoupravljanja, društveno-političke organizacije i sve druge organizovane društvene snage. Prema tome, nosioci i jedne i druge funkcije u najvećem broju slučajeva su isti organi i organizacije.

Opštenarodna odbrana i društvena samozaštita se međusobno prožimaju i dopunjuju. Sasvim je sigurno da razvijena i čvrsta opštenarodna odbrana, odnosno sposobnost da se odupremo svakoj vrsti agresije, umanjuje šanse unutrašnjim i spoljnim neprijateljima za podrivanje našeg samoupravnog društva. Radeći na razvijanju opštenarodne odbrane, razvija se patriotizam naših građana, što jača i bezbednost društva u celini. Isto tako, aktivnost radnih ljudi i drugih društvenih subjekata na jačanju društvene samozaštite povećava odbrambenu snagu naše zemlje. Jer, unutrašnja bezbednost, jedinstvo naroda, snaga samoupravnog sistema i drugo deluju na odvrćanje i od spoljne agresije.

Međutim, prema organizacionoj strukturi, sredstvima i metodama ostvarivanja, prema sadržini konkretnih zadataka i u pogledu uloge pojedinih nosilaca u ostvarivanju opštenarodne odbrane i društvene samozaštite ima dosta razlika i specifičnosti. Zato kažemo da se radi o dve funkcije. Obe su samoupravne, obe zaštitne, ali imaju i svoju sadržinsku posebnost i posebnost u organizaciji i metodima ostvarivanja. Tako, na primer, osnovni nosioci stručnih poslova za opštenarodnu odbranu i društvenu samozaštitu su različiti. Pri tome ne gubim iz vida da organi i službe bezbednosti, sudovi, tužilaštva, služba društvenog knjigovodstva, iako pretežno rade na poslovima društvene samozaštite, imaju odgovorne zadatke i na razvijanju odbrane. S druge strane, oružane snage i organi za narodnu odbranu imaju značajne zadatke na ostvarivanju društvene samozaštite, ali im je prvenstveni zadatak razvijanje opštenarodne odbrane.

Milutin DAMNJANOVIĆ

U dosadašnjim razmatranjima jasno je izraženo gledište da ONO i društvena samozaštita imaju iste idejne i političke osnove i zajedničke ciljeve, ali i različite metode i sredstva u funkcionisanju, čime se najefikasnije postižu zajednički ciljevi. Iako su idej-

no-političke osnove jasne, ipak ima nekih nerazumevanja usled toga što društvena samozaštita nije još dovoljno sagledana i razrađena u svim oblicima. Prvo, nisu dovoljno sagledane i potpuno razrađene uloge svih njenih brojnih nosilaca, a ni organizacioni oblici i metodi borbe koji treba da se razvijaju. Osim toga, još se uvek gubi iz vida da se razlika između opštenarodne odbrane i društvene samozaštite ogleda i u vrlo širokom spektru društvenih objekata koji su predmet društvene samozaštite.

Hteo bih da naglasim značaj društvene samozaštite za opštenarodnu odbranu. Naime, razvijanjem efikasne zaštite na samoupravnoj osnovi jača društveno-ekonomska osnova i uopšte čvrstina našeg društvenog uređenja, što veoma povoljno utiče na odbranu, odnosno na ukupnu zaštitu našeg društva od raznih oblika ugrožavanja.

Mihajlo MIHELIC

U našem društveno-političkom sistemu odbrambeno-zaštitne funkcije su pravno institucionalizovane u dva oblika organizovanja društva i realizuju se putem dve međusobno povezane i međusobno uslovljene funkcije, odnosno sistema odbrane i zaštite. Reč je o materijalizaciji koncepcije opštenarodne odbrane sistemom narodne odbrane i o sistemu društvene samozaštite kao drugom značajnom obliku samoorganizovanja društva za samozaštitu. Iz ustavnih i zakonskih odredbi i političkih kvalifikacija opštenarodne odbrane i društvene samozaštite nedvosmisleno proizlazi da se opšti ciljevi odbrane i zaštite društva ostvaruju putem dve međusobno odvojene, ali društvenim interesom u osnovi povezane i međusobno uslovljene funkcije.

Polazeći od zajedničkih interesa radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti i njihovog uverenja da ih mogu ostvariti i zaštititi samo zajedničkim naporima, udruženi u okviru Jugoslavije, Ustav SFRJ utvrđuje da narodna odbrana u SFRJ predstavlja — »jedinствен sistem organizovanja, pripremanja i učešća Federacije, republika, autonomnih pokrajina, opština, organizacija udruženog rada, mesnih zajednica, samoupravnih interesnih zajednica i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih društvenih organizacija, radnih ljudi i građana u oružanoj borbi i svim drugim

oblicima otpora u vršenju drugih zadataka od interesa za narodnu odbranu zemlje«.

Integracija odbrane u sistem društvenih odnosa u nas izražena je i bližim određivanjem prava subjekata naše socijalističke zajednice da štite i brane nezavisnost, suverenitet, teritorijalni integritet i samostalan razvitak zemlje. Pri tome u pitanju je neotuđivo pravo radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti Jugoslavije i izraz je njihove suverene volje.

Drugi oblik odbrambeno-zaštitnog organizovanja našeg društva — društvena samozaštita, takođe se u Ustavu SFRJ definiše kao integralni deo socijalističkog samoupravnog društvenog uređenja. Prema Ustavu SFRJ ona se, kao funkcija samoupravnog društva — »ostvaruje aktivnostima radnih ljudi, građana, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih organizacija i društveno-političkih zajednica, radi zaštite ustavnog uređenja, samoupravnih prava radnih ljudi i drugih prava i slobode čoveka i građanina, radi zaštite društvene imovine, obezbeđivanja lične i imovinske sigurnosti radnih ljudi i građana i radi slobodnog društvenog razvoja«.

Mora se, međutim, naglasiti da i društvena samozaštita predstavlja jedinstven sistem organizovanja i učešća subjekata društva u zaštiti našeg društveno-političkog sistema, iako je u pitanju veoma širok krug problema koji se rešavaju sistemom društvene samozaštite.

Najširu bazu realizacije koncepcije opštenarodne odbrane i društvene samozaštite predstavljaju neposredne samozaštitne delatnosti i aktivnosti radnih ljudi i građana i osnovnih društveno-političkih i drugih društvenih organizacija u mestu življenja — u mesnim zajednicama i na mestu rada — u osnovnim organizacijama udruženog rada. Mora se, međutim, imati u vidu da su svi elementi sistema narodne odbrane i sistema društvene samozaštite — od bazičnih do institucionaliziranih — u dijalektičkoj povezanosti i da se međusobno uslovljavaju i dopunjavaju.

Uzimajući u obzir neposrednu usmerenost sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite prema konkretnim zadacima i objektima delovanja, razlike i međusobna povezanost i međuzavisnost ovih dveju odbrambeno-zaštitnih funkcija društva moraju se objektivno samo uslovno prihvatiti. Naime, prema oblicima eksponiranja i neposredno datim ciljevima opštenarodna odbrana i društvena samozaštita su de facto dve različite odbrambeno-zaštitne funkcije. Na ovu činjenicu ukazuje bliže određivanje konkretnih zadataka i

konkretna namena jednog i drugog sistema: opštenarodna odbrana je prevashodno namenjena za odbranu i zaštitu zemlje od neprijateljske oružane agresije; društvena samozaštita je usmerena za zaštitu našeg društva od svih oblika delovanja i prodora neprijateljskih snaga i uticaja kojima je cilj da ugroze i podriju ustavni poredak naše zemlje.

Ako se pod pojmom agresije ne podrazumeva samo upotreba vojne sile protiv jedne zemlje, već i primena različitih oblika nasilja, diverzija, političkih i ekonomskih pritisaka koji se u određenim uslovima završavaju intervencijom oružanih snaga, logično se dolazi do zaključka da se naša zemlja stalno nalazi u stanju odbrane i zaštite. Razume se, svi izvori neprijateljskog delovanja protiv naše zemlje ne moraju biti prethodnica agresije oružanom silom, ali se kao društvo moramo tako organizovati za odbranu i zaštitu kao da je svaki neprijateljski akt protiv naše zemlje i njene unutrašnje stabilnosti potencionalno uvod u najteži oblik agresije.

Upravo u ovom imperativu leži međusobna uzajamnost i povezanost sistema opštenarodne odbrane i društvene samozaštite. Mada opštenarodna odbrana dolazi do najpotpunijeg izražaja u ratu, bitan preduslov za njenu efikasnost jesu pripreme koje se izvode u miru, odnosno osposobljenost i borbena gotovost društva za otpor i borbu protiv oružane agresije. Sa tim ciljem naše društvo je prinuđeno da i u miru drži u stalnoj borbenoj gotovosti odgovarajuće efektivne oružanih snaga. U odnosu na sve potencijalne agresore ova činjenica ima za posledicu preventivno dejstvo, jer je sasvim izvesno da će se neprijatelj, ma koliko bio jak, teško odlučiti da izvrši oružanu agresiju protiv zemlje koja je dobro organizovana za odbranu i koju je spreman da brani narod. Gledano sa ovog stanovišta, opštenarodna odbrana u miru predstavlja veoma značajan faktor društvene samozaštite.

Uzajamna povezanost opštenarodne odbrane i društvene samozaštite neposredno je izražena i u okviru samog sistema narodne odbrane razvijanjem vlastite samozaštitne funkcije. Zbog značaja sistema narodne odbrane za sveukupnu bezbednost zemlje neophodno je zaštititi sve komponente tog sistema od pokušaja neprijateljskih snaga da prodru u njihove strukture i na taj način oslabe odbrambenu snagu zemlje. Na taj način samozaštita u okviru sistema narodne odbrane neposredno doprinosi ukupnoj snazi društvene samozaštite cele zajednice.

Kao što se opštenarodna odbrana javlja kao aktivan faktor društvene samozaštite, posebno kada su u pitanju oružane snage koje

su u stalnoj borbenoj gotovosti, tako isto i društvena samozaštita neposredno doprinosi jačanju i efikasnosti sistema opštenarodne odbrane. Sveukupne mere zaštite slobodnog i nesmetanog razvitka našeg društva na socijalističkim samoupravnim osnovama u miru na unutrašnjem planu najneposrednije se odražavaju na jačanje društva za odbranu u slučaju oružane agresije na zemlju.

Milutin DAMNJANOVIĆ

Društvena samozaštita kao koncept je nova koliko je nov naš samoupravni socijalistički sistem, čije je ostvarivanje započelo 1950. godine predajom fabrika radnicima na upravljanje. Spremnost radnih ljudi i ostalih građana da učestvuju u zaštiti osnovnih društvenih vrednosti postojala je i u ranijim uslovima izgradnje socijalizma. Međutim, ona u praksi nije uvek došla do potpunog izražaja, jer u našem društvu nisu bili stvoreni uslovi da se u praksi realizuje. Naime, ne samo nedovoljno razvijen naš društveno-politički sistem nego u prvom redu antisamoupravne snage (birokratizam, liberalizam i dr.) su smetale da ta spremnost radnih ljudi posle IV plenuma CK SKJ dođe do punog izražaja, iako je ovaj Plenum dao jasnu orijentaciju za razvoj zaštite na samoupravnim osnovama.

Prema tome, društvena samozaštita je nova kao integralni deo radničkog samoupravljanja i kao funkcija našeg samoupravnog društva. Međutim, iz pomenutih razloga zakasnili smo u razvoju ove samoupravne funkcije u odnosu na druge funkcije samoupravnih odnosa.

Simeun BUNČIĆ

Kada govorimo o ulozi društveno-političkih organizacija, pre svega organizacije SK u oružanim snagama u ostvarivanju samozaštite, najpre valja utvrditi šta determiniše i opredeljuje njihovo mesto i ulogu.

To su, po mom mišljenju, sledeće determinante:

1. — *Opšta uloga oružanih snaga* u ostvarivanju zadataka spoljne i unutrašnje bezbednosti SFRJ.

2. — Organizacija SK i druge društveno-političke organizacije ostvaruju svoju ulogu u oblasti društvene samozaštite *u meri u kojoj uspešno ostvaruju svoju društveno-političku i integralnu ulogu u izgradnji oružanih snaga*. To znači da ove organizacije izvode svoje zadatke u društvenoj samozaštiti iz svoje opšte uloge u izgradnji naše armije i oružanih snaga u celini.

3. — Zadaci organizacije SK u *samozaštiti* uslovljeni su i proizilaze iz same *prirode i društvenog karaktera* zaštitne funkcije u našem društvu i u oružanim snagama.

4. — Politika SKJ u oblasti daljeg *razvoja samozaštite* *opredeljuje neposredno i trajno delovanje organizacije SK* i drugih društveno-političkih organizacija u ovoj oblasti. Ta politika se *pretače u praksu*, u stvarni život, u meri u kojoj su organizacija SK i druge društveno-političke organizacije osposobljene da neprekidno stvaralački analiziraju i ocenjuju stanje samozaštite u sredinama gde žive i rade i da, polazeći od stavova i politike SKJ, utvrđuju i u svakodnevnom delovanju obezbeđuju da samozaštita uvek bude na nivou savremenih potreba i stvarnih mogućnosti.

Polazeći od ovako određenog mesta i uloge društveno-političkih organizacija u sistemu samozaštite, nalazim za potrebno da naznačim neka pitanja koja imaju *trajnije* značenje, i to sa stanovišta idejno-političkog delovanja.

Samozaštita, najšire shvaćena, predstavlja integralnu funkciju samoupravno organizovanog društva. Samozaštita se izvodi iz samoupravljanja kao osnovnog društvenog odnosa. To, drugim rečima, znači da kada govorimo o samozaštiti i njenoj ulozi u društvu i u oružanim snagama, ne mislimo na poseban sistem koji bi egzistirao, razvijao se i funkcionisao samo za sebe i po sebi, nezavisno od društveno-političkog sistema iz koga se izvodi.

Ako tako shvatimo samozaštitu, nije teško utvrditi mesto i ulogu oružanih snaga u samozaštiti društva.

Dve stvari zaslužuju da budu posebno razmotrene.

Prvo, oružane snage čine vrlo značajan deo sistema društvene samozaštite. One, dakle, uvek moraju biti tako osposobljene da valjano izvršavaju svoju društvenu ulogu. Otuda sledi sledeći *zaključak*: Organizacija SK i ostale društveno-političke organizacije u oružanim snagama ostvaruju svoju ulogu u sistemu društvene samozaštite tako što neprekidno rade na izgradnji oružanih snaga, na njihovom borbenom osposobljavanju i učvršćivanju njihovog idejno-

političkog jedinstva. Ovaj opšti zadatak, u našim uslovima, izvršava se putem neposrednog angažovanja društveno-političkih organizacija na čelu sa organizacijom SK u dva pravca akcije: 1) na jačanju moralno-političke čvrstine i psihološke pripremljenosti naših ljudi da se najodlučnije suprotstave spoljnom pritisku bilo koje vrste i takođe snagama koje iznutra pokušavaju da oslabe idejno-političko jedinstvo i 2) na stalnoj borbi za postizanje visoke vojne organizovanosti, stručne obučenosti i uvežbanosti naših oružanih snaga tako da u pogledu moralno-političkih kvaliteta, veštini u rukovanju savremenim borbenim sredstvima i u veštini ratovanja nadmaše svakog agresora. U tome mi imamo prednosti koje nisu male. One su takve da obezbeđuju da se uspešno odupremo ne samo svakoj oružanoj agresiji nego i svim oblicima specijalnog rata.

Na izvršavanju ovih zadataka komunisti moraju stalno prednjačiti i svojom ukupnom idejno-političkom akcijom i ličnim primerom obezbediti da svi pripadnici oružanih snaga valjano izvršavaju zadatke koje im je poverilo naše društvo. To je najbolji i najveći prilog organizacije SK, SSO i sindikalnih organizacija u ostvarivanju samozaštite u našem društvu u celini.

Teza o tome da jačanje oružanih snaga, njihovo borbeno i moralno-političko osposobljavanje stoji u funkciji *samozaštite društva*, nije u koliziji sa stavom da je samozaštita prevashodna karakteristika samoupravnog društva u kojem se vrši podružljavanje svih društvenih funkcija. Oružane snage u sistemu samozaštite se, dakle, ne pojavljuju kao »spoljašnja sila« koja stoji po strani društva i svih njegovih unutrašnjih tokova, brani ga i štiti njegov razvoj. Oružane snage su integrisane u sistem, one su njegova unutrašnja snaga, sredstvo njegove odbrane. Samozaštita samoupravnog društva uvek se mora posmatrati u svim svojim komponentama.

Drugo, samozaštita unutar oružanih snaga temelji se na »načelima i idejno-političkim osnovama društvene samozaštite«. To, pored ostalog, znači da pripadnici oružanih snaga moraju biti *aktivni činilac bezbednosti i samozaštite*. Koliko će oni to stvarno biti, u velikoj meri zavisi od stalne idejno-političke aktivnosti društveno-političkih organizacija, od rada komandi, ustanova i vojnih kolektiva. Aktivnost na samozaštiti obuhvata organizaciono-tehničke mere obezbeđenja objekata, imovine i slično, a takođe i samozaštitu ljudi od psihološko-propagandnog i drugog uticaja neprijateljskih snaga, koje se organizuju spolja u osloncu na unutrašnje antisamoupravne snage. U tome je uloga društveno-političkih organizacija nezamenljiva. Ona će i ubuduće dobijati na značaju, i to u meri u kojoj nara-

sta uloga svesti, samoinicijative i stvaralaštva i u kojoj se psihološko-propagandna aktivnost neprijatelja prema oružanim snagama povećava.

Ako sa tog stanovišta posmatramo i izvodimo zadatke za delovanje društveno-političkih organizacija u oružanim snagama, dolazimo do zaključka da je borba za idejno-političko jedinstvo svake jedinice, komande i ustanove borba za razvijanje socijalističke svesti i angažovanje svakog pripadnika OS u sprovođenje politike SKJ primarni zadatak i trajna obaveza u razvijanju samozaštite. Sasvim je razumljivo da se uloga društveno-političkih organizacija u borbi za jačanje idejno-političkog jedinstva i socijalističke svesti ne svodi na jačanje otpornosti prema neprijateljskim psihološko-progandnim uticajima. Suština je u tome da njihovo idejno-političko delovanje što više doprinese svesnom i stvaralačkom angažovanju pripadnika Armije u sprovođenju politike SKJ, da utiče na stalni razvoj međuljudskih odnosa u oružanim snagama u skladu sa njihovim opštenarodnim i revolucionarnim karakterom i ulogom u sistemu opštenarodne odbrane.

Svest je ona unutrašnja snaga koja je i u najtežim danima našeg revolucionarnog ratnog i posleratnog razvoja pokretala ljude i mobilizirala ih u borbu za ostvarivanje politike i ciljeva SKJ i druga Tita. Samo su oni rezultati u razvijanju samozaštite i ukupnoj izgradnji oružanih snaga trajni koji su ostvareni svesnim angažovanjem njenih pripadnika. Unutrašnja kohezija i jedinstvo vojnih kolektiva, odgovornost, disciplina, drugarstvo i poverenje među ljudima su sastavne komponente samozaštite i zato ta pitanja moraju uvek biti u težištu rada društveno-političkih organizacija.

Ideološko-politička aktivnost društveno-političkih organizacija u oružanim snagama u razvijanju samozaštite ima dve bitne karakteristike: 1) ona je *ofanzivna i sveobuhvatna* i 2) ona je mobilizatorska i kritička — stvaralačka.

Komandni i upravni organi u okviru prava i ovlašćenja organizuju samozaštitu, a »organizacije i rukovodstva SKJ imaju značajno mesto i ulogu u usmeravanju svih subjekata samozaštite u OS a pre svega: u idejno-političkom ocenjivanju antisamoupravnih, reakcionarnih, kriminalnih i drugih po društvo i OS štetnih delatnosti, kao i u vaspitanju i izgradnji svesti i odgovornog odnosa svih pripadnika prema zaštiti OS i njihovih priprema za odbranu zemlje i našeg samoupravnog socijalističkog društva« — kaže se u instrukciji o osnovama samozaštite u oružanim snagama.

Mihajlo VUČINIĆ

Pored definisanja pojma, predmeta i sadržaja društvene samozaštite, utvrđivanje nosioca i njihovih zadataka je od izuzetnog značaja ne samo za uspešnu borbu protiv svih onih snaga koje deluju protiv našeg društva i unose tuđa idejna shvatanja već i zbog toga da se shvati društveno-politička dimenzija aktivnosti SSKJ, da se na planu društvene samozaštite sagleda uloga svesti, znanja i motivisanosti svih subjekata u društvu. Pri tome je potrebno naglasiti da se društvena samozaštita javlja: (1) kao autentična izvorna *funkcija* samoupravnog društva i svih njegovih subjekata, (2) kao *odnos*, i to u dva pravca — a) kao aktivan odnos svih subjekata prema zaštiti društva i svim njegovim vrednostima, a i prema sopstvenoj zaštiti i b) kao odnos subjekata među sobom u procesu sprovođenja mera i zadataka u društvenoj samozaštiti i (3) kao *aktivnost* radnih ljudi i građana, društveno-političkih zajednica, mesnih zajednica, organizacija udruženog rada, interesnih zajednica, društveno-političkih i drugih organizacija, državnih organa i ostalih subjekata u našoj zajednici.

Milutin DAMNJANović

Društvena samozaštita je veoma složena u pogledu brojnosti faktora koji je ostvaruju, raznovrsnosti društvenih vrednosti koje treba štititi, potrebe sticanja saznanja i svesti o njenom značenju, raznovrsnosti mera, načina saradnje nosilaca itd. Borba protiv raznih antisamoupravnih, ideološki nama tuđih uticaja, koji pokušavaju da se infiltriraju u razne oblasti našeg društvenog života (u nauku, obrazovanje i razne druge kulture delatnosti) jedna je od značajnih funkcija društvene samozaštite. Osim toga, zapaženo je da se nedovoljna aktivnost pojedinih nosilaca negativno odražava na efikasnost društvene samozaštite koja je kompleksan sistem. Zbog toga se posebno ističe značaj koordiniranja i usmeravanja aktivnosti svih subjekata društvene samozaštite.

Uloga *društveno-političkih zajednica* u izgradnji i funkcionisanju sistema društvene samozaštite zavisi od njihovog položaja u

društveno-političkom sistemu, odnosno od njihove ustavima i drugim propisima određene nadležnosti. Društveno-političke zajednice, načelno posmatrano, treba da: normativno regulišu određena pitanja; analiziraju stanje problema zaštite društvenih vrednosti (kompleksno i parcijalno) i na osnovu toga utvrđuju politiku i mere zaštite; koordiniraju i usmeravaju, primenom adekvatnih metoda i oblika, aktivnost nosilaca društvene samozaštite; programiraju zadatke i mere radi ostvarivanja društvene samozaštite kao celovitost tog sistema; da se staraju o stvaranju uslova za što efikasniji rad organa unutrašnjih poslova, sudova, tužilaštva, inspekcija i drugih organa, kao i o njihovom uključivanju u sistem društvene samozaštite.

Iako su Ustavom SFRJ i ustavima republika i pokrajina i drugim propisima u oblasti društvene samozaštite određena prava i obaveze društveno-političkih zajednica, ipak bi se moglo reći da njihovih zadaci nisu još potpuno razrađeni usled čega neke njihove aktivnosti nisu dobile odgovarajući značaj (na primer, koordiniranje aktivnosti nosilaca društvene samozaštite, programiranje zadataka i dr.). Osim toga, još nije dovoljno sagledana uloga skupština društveno-političkih zajednica koje, putem delegatskog sistema povezane sa svim nosiocima društvene samozaštite, mogu bitno da utiču na rešavanje svih pitanja društvene samozaštite.

Višestruko je značajno normativno rešavanje mnoštva pitanja društvene samozaštite radi što potpunijeg utvrđivanja prava i obaveza njenih nosilaca, određivanja metoda i oblika njihove aktivnosti i dr. Raznovrsni su propisi kojima se ova pitanja rešavaju pri čemu je potrebno imati u vidu da je normativno regulisanje samo jedan od elementarnih uslova za izgradnju i funkcionisanje društvene samozaštite, a da je težište na svesnoj samoupravnoj i demokratskoj aktivnosti nosilaca društvene samozaštite.

Mislim da je bitno za izgradnju društvene samozaštite da se, u okviru razvoja samoupravnih odnosa, *težište postavi na radnog čoveka* i da ona u prvom redu postane predmet pažnje skupština društveno-političkih zajednica zasnovanih na delegatskom principu, s obzirom na to da su one povezane sa svim nosiocima društvene samozaštite — organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama itd. Prema tome, sve mere o kojima govorimo treba da budu stvarno predmet stalnog razmatranja skupština. S druge strane, veoma je značajna uloga samoupravnih organa u samoupravnim organizacijama i zajednicama. Naime i ranije, u vreme administrativne izgradnje socijalizma, preduzimane su mere za zaštitu društvenih vrednosti.

Međutim, sada te mere postaju predmet aktivnosti skupština zasnovanih na delegatskom principu i organa samoupravljanja, odnosno svih radnih ljudi u našem društvu. Kada govorimo o društvenoj samozaštiti, mislim da u našim stremljenjima u prvom redu treba tu komponentu da razvijamo i da putem nje rešavamo sva druga pitanja, — formiranje koordinacionih tela i dr. Treba još potpunije sagledati i ulogu organizacija udruženog rada i interesnih zajednica, jer je težište zaštite bitnih društvenih vrednosti na njima, a tu su i osnovne pozicije našeg delegatskog sistema.

Mihajlo VUČINIĆ

Već je rečeno da društvena samozaštita zahteva neposredno i odgovorno angažovanje svih društvenih činilaca shodno njihovoj ulozi i mestu u društveno-političkom sistemu. No, ono što je najvažnije podvući jeste okolnost da su *radni ljudi i građani nosioci* svih prava, mera i aktivnosti, a i odgovornosti i da oni to ostvaruju u prvom redu u bazi u *mesnim zajednicama i osnovnim organizacijama udruženog rada*.

U onom stepenu u kome radni ljudi i građani neposredno određuju predmet i sadržaj društvene samozaštite, koliko i kako su organizovani u zaštiti društva i njegovih vrednosti u ovim osnovnim ćelijama društva — tako će se razvijati i jačati proces podruštvljavanja funkcija bezbednosti. Radni ljudi u svojim organizacijama udruženog rada, mesnim, interesnim i drugim zajednicama, na zborovima radnih ljudi, u delegatskim skupštinama, društveno-političkim organizacijama, putem samoupravnih radničkih kontrola, komisija i drugih tela moraju postati nosioci inicijative i mera za zaštitu našega društva i njegovih vrednosti.

Osnovne i druge organizacije udruženog rada organizuju i ostvaruju samozaštitu u prvom redu radi zaštite samoupravnih prava i imovine, jer još uvek ima i biće grupa i pojedinaca koji uzurpiraju samoupravna prava radnih ljudi. Isto tako veliki je broj slučajeva ne samo krađa, malverzacija i drugih napada na društvenu imovinu već i grupno-svojinskih odnosa itd. iz kojih se rađaju i svi društveno-politički problemi. Radne organizacije su dužne da organizuju službu unutrašnje kontrole, zaštitu radnika na radu, službu fizičkih obezbeđenja, protivpožarne mere, zaštitu tajnih podataka itd. Jednom rečju, radi se o osposobljavanju radnih ljudi za aktivno učešće u sa-

mozaštiti u OOUR, koja može biti efikasna samo ako se shvati i organizuje kao *jedinstven sistem društvene samozaštite*.

Veoma je značajno da se radni ljudi redovno *informišu* o pitanjima bezbednosti i zaštite svoje OOUR, mesne zajednice, opština i išre, da se organizuju diskusije i rasprave o uzrocima, nosiocima i oblicima aktivnosti antisamoupravnih snaga, o nepoštovanju zakona i samoupravnih sporazuma, o uzrocima neodgovornosti, javašluku, inertnosti itd., o kršenju normi socijalističkog morala, korupciji, mitu i drugim devijantnim i asocijalnim pojavama koje ugrožavaju OOUR i vrednosti društva u celini.

Ono što je potrebno posebno podvući jeste već stečeno saznanje i iskustva da se društvena samozaštita u OOUR, mesnoj zajednici i šire ne može organizovati kao neka spontana automatizovana samoupravna praksa, nego kao *svesna, organizovana i sinhronizovana* aktivnost, koja je deo jedinstvenog koherentnog sistema društvene samozaštite. To znači da OOUR i drugi nosioci društvene samozaštite svoje pravo i obaveze moraju da regulišu u svojim dokumentima, društvenim dogovorima i drugim samoupravnim aktima na osnovama Ustava.

Milisav ĐURIĆ

S obzirom na to da se na zajedničkom poslu angažuje veći broj subjekata: samoupravnih i drugih društvenih i državnih organa i organizacija i mnoštvo pojedinaca, nužno je njihovo *usmeravanje i koordinacija* u ostvarivanju društvene samozaštite. Iako svi oni rade na zajedničkom poslu, njihova uloga je različita po sadržaju i zadacima koje obavljaju u ostvarivanju društvene samozaštite, kao i po metodu ostvarivanja.

Svaki od tih organa obavlja neposredno, izvorno i neprekidno te svoje (isto kao i druge) funkcije i zadatke. Oni ih ne mogu preneti na neke posebne, od sebe odvojene, organe društvene samozaštite. To bi bilo neprihvatljivo sužavanje, a time i menjanje suštine društvene samozaštite, jer bi tada prestala biti »podruštljena bezbednost«.

Već u osnovnim organizacijama udruženog rada pojavljuje se potreba za koordinacijom, usmeravanjem, dogovorom i sinhronizacijom aktivnosti. Iako se u osnovnoj organizaciji udruženog rada mnoge funkcije i zadaci obavljaju neposredno na zboru svih radnika, u njoj postoji više organa i organizacija koji su subjekti (nosioci) od-

ređenih zadataka društvene samozaštite. To su organi samoupravljanja, društveno-političke organizacije, samoupravna radnička kontrola, unutrašnja kontrola, služba protivpožarne zaštite, služba obezbeđenja i drugo.

Koordinacija je neophodna u mesnoj zajednici i na nivou svih društveno-političkih zajednica. Pogledajmo koliko je nosilaca društvene samozaštite u opštini, pa ćemo uočiti značaj koordiniranog rada. Jer, istim snagama i stepenom aktivnosti postići će se znatno veći rezultati ako je delovanje usklađeno i sinhronizovano. Time se može postići veći uspeh u proceni stanja, odabiranja najaktuelnijih zadataka, pravaca i metoda delovanja, izbeći dupliranje kao i odstraniti nepokriveni prostori.

Uzmimo samo za primer koliko će veći društveni efekat imati primena represivnih mera prema učinocima društveno štetnih dela ako je popraćena odgovarajućom političkom akcijom i razjašnjavanjem, nego ako takva akcija izostane. A ima primera da politička akcija nije bila srazmerna političkim potrebama i praktičnim merama državnih organa na otkrivanju i izvođenju na sud nekih neprijateljskih elemenata. To je konstatovalo i Predsedništvo CK SKJ. U poslednje vreme je pojačan i politički rad u tom smislu, što će pozitivno delovati na razvijanje idejnog i političkog jedinstva, na budnost i aktivnost svih socijalističkih snaga na otkrivanju i onemogućavanju antisocijalističkih elemenata i na pružanje podrške organima koji rade na tim zadacima.

Da je koordinacija potrebna nije sporno. Međutim, postavlja se pitanje na koji način se može najuspešnije i najadekvatnije postići.

U dokumentu 13. sednice Predsedništva CK SKJ »Neposredni zadaci SKJ u organizovanju i ostvarivanju društvene samozaštite« navodi se i zadatak da delegatske skupštine svojim odlukama treba da obrazuju koordinaciona tela za društvenu samozaštitu, sastavljena od predstavnika skupština, samoupravnih organa, društveno-političkih organizacija, organa samoupravne radničke kontrole, organa unutrašnjih poslova, pravosudnih organa, službe društvenog knjigovodstva, štabova i komandi JNA i teritorijalne odbrane.

Obrazovanje ovih tela je u toku. U nekim republikama i autonomnim pokrajinama ona su formirana u svim opštinama i već se stiču prva iskustva. U ostalim republikama i autonomnim pokrajinama obavljaju se pripreme i započelo je njihovo formiranje. Pored zajedničkih elemenata mogu se uočiti i izvesne razlike u njihovom sastavu, brojnosti, organima i organizacijama koji su predstavljani. Razlike se javljaju i u nazivu, pa i u delokrugu ovih tela. Bilo

bi korisno da se analiziraju iskustva u radu ovih tela, jer je njihova uloga veoma značajna.

Naravno, ova koordinaciona tela nisu jedini faktor koji će uticati na povezivanje i skladno delovanje raznih nosilaca društvene samozaštite. Tu je, pre svega, Savez komunista koji ima ulogu osnovne pokretačke i usmeravajuće snage celokupnog našeg društvenog razvoja. Svojim idejno-političkim delovanjem on pokreće i usmerava aktivnost svih nosilaca društvene samozaštite.

Značajnu ulogu koordinatora aktivnosti u društvenoj samozaštiti ima i Socijalistički savez kao najširi front organizovanih socijalističkih snaga. Organi i organizacije SSRNJ tu ulogu prvenstveno ostvaruju usklađivanjem aktivnosti društveno-političkih i drugih društvenih organizacija, angažovanjem sredstava javnog informisanja, organizovanjem savetovanja i sl. Za uspešnije bavljenje ovim pitanjima pri organima Socijalističkog saveza obrazuju se *koordinacioni odbori za društvenu samozaštitu*. Takav koordinacioni odbor već deluje i pri Saveznoj konferenciji Socijalističkog saveza.

Kao što se vidi, samozaštita je društvena funkcija koja treba da se ostvaruje kao svesna, stalna i organizovana aktivnost svih njenih nosilaca radi čega je neophodno da se svi ti brojni nosioci međusobno čvrsto povezuju, usklađuju svoje planove i aktivnosti i da ih zajedničkim snagama ostvaruju. Ta povezanost se mora ostvarivati na svim nivoima: od radne organizacije do Federacije. Na taj način će se neposredno i preko koordinacionih tela obezbeđivati usmeravanje, brže orgnizovanje svih subjekata, međusobni uticaji, određivati zajednička orijentacija i težišni zadaci, razmenjivati iskustva itd.

STRUČNE SLUŽBE — NJIHOVO MESTO I ULOGA U SISTEMU DRUŠTVENE SAMOZAŠTITE

Nikola TRBOJEVIĆ

Mesto i ulogu stručnih službi (organa i službi bezbednosti i dr.) u sistemu društvene samozaštite sa gledišta današnjih uslova i dalje izgradnje ovog sistema određuju dva bitna faktora: već dostignuti stepen i dalje usklađivanje rada ovih službi sa društvenim kretanjima i izgradnjom sistema bezbednosti na osnovama novog Ustava,

s jedne, i njihovo delovanje u funkciji zaštite našeg samoupravnog sistema i ostvarivanja politike Saveza komunista, s druge strane.

Započet 1966. godine proces prilagođavanja rada organa i službi bezbednosti stvarnim bezbednosnim potrebama našeg društva bio je veoma intenzivan u proteklom periodu i na stvorenim osnovama dalje traje.

Suština društveno-političkih zahteva i potreba bila je u tome da se položaj, zadaci i metodi rada službe potpunije saobrazuje razvoju našeg društva na samoupravnim i demokratskim osnovama, odnosno pravima i slobodama radnih ljudi i građana, radnih i drugih organizacija i institucija. Razvijajući se do tada uglavnom kao zatvorena organizacija, van potrebne društvene kontrole, rad službe bezbednosti bio je u znatnoj meri mistificiran i nedovoljno integrisan u ostale aktivnosti od značaja za zaštitu ustavnog poretka i drugih društvenih vrednosti, što je bila logična posledica birokratskog načina rukovođenja njome od pojedinaca.

Prelomnu tačku u tom pogledu označio je IV plenum CK SKJ od 1966. godine, čije odluke imaju za osnovnu intenciju da bezbednost zemlje treba da počiva na samoupravnim i drugim organizacijama i institucijama našeg društva, a služba državne bezbednosti da bude organ za borbu protiv klasnog neprijatelja. Zatim su usledile i druge krupnije promene u našem društvu od značajnog uticaja i na položaj, rad i obaveze organa i službi bezbednosti, kao: promene i usavršavanje društveno-političkog sistema na osnovama ustavnih amandmana i novih ustava; decentralizacija poslova u oblasti bezbednosti i prenošenje odgovornosti za zaštitu ustavom utvrđenog poretka i na socijalističke republike i pokrajine itd. U isto vreme i određeni bezbednosni problemi u našem društvu ispoljili su se u ovom periodu u složenijim i društveno opasnijim oblicima.

Ova i druga kretanja i problemi iziskivali su ne samo da se položaj, rad i međusobni odnosi organa i službi bezbednosti adekvatnije normativno regulišu već da se i ukupna njihova aktivnost potpunije uskladi sa bezbednosnim potrebama našeg društva u sadašnjim uslovima. U tom smislu doneto je više zakonskih i podzakonskih propisa iz ove oblasti, a takođe su i najviši društveno-politički organi i rukovodstva na svim nivoima poslednjih godina kompleksno i redovno razmatrali bezbednosnu problematiku i zauzimali stavove o orijentaciji i radu organa i službi bezbednosti.

Mada učinjen u najopštijim linijama, ovaj kratak osvrt na protekli period ukazuje i na to da su u njemu stvorene i sve osnove za

jasno određivanje položaja i uloge organa i službi bezbednosti u sistemu društvene samozaštite, koja se u suštini može svesti na sledeće:

— Pre svega, organi i službe bezbednosti su deo sistema društvene samozaštite; dakle, u sistemu, odnosno u društvu, a ne van njega. Oni svoje zadatke izvršavaju na osnovu ustava, zakona i smernica nadležnih organa odgovarajućih društveno-političkih zajednica i nad njihovim radom društvo ostvaruje odgovarajući uvid i kontrolu.

— Ovi organi su *specijalizovani* deo društvene samozaštite koji stručno, primenom metoda i sredstava na koje su zakonom ovlašćeni, rade na otkrivanju i sprečavanju aktivnosti usmerenih na podrivanje i rušenje ustavnog poretka, odnosno ugrožavanje lične i imovinske sigurnosti građana.

Izvršavanje ove uloge počiva na dve osnovne pretpostavke: prvo, za primenu određenih metoda i sredstava ovlašćeni su samo ovi organi i, drugo, praćenje i suzbijanje protuustavne i drugih kriminalnih i društveno štetnih delatnosti iziskuje i posebnu stručnost.

— Na drugoj strani, ovi organi pružaju *stručnu pomoć* organizacijama udruženog rada, društveno-političkim i drugim organizacijama i institucijama u organizovanju društvene samozaštite.

Upravo to i jesu najširi i najkonkretniji oblici povezivanja ovih organa sa ostalim subjektima društvene samozaštite i putevi integrisanja svih aktivnosti u društvu na području bezbednosti. Reč je o tome da su organi i službe bezbednosti, na osnovu svoje stručnosti i saznanja, u mogućnosti da u tim pitanjima pružaju višestruku pomoć. U dosadašnjoj praksi najčešće se takva pomoć pruža uvođenjem tehničkih i drugih sredstava i mera zaštite u određenim OUR i drugim organizacijama i organima; informisanjem pojedinih organa i organizacija o pitanjima od značaja za njihovu bezbednost; učešćem u organizovanju i sprovođenju odgovarajućih oblika obrazovanja iz oblasti bezbednosti; saradnjom u otklanjanju uzroka i posledica određenih društveno negativnih pojava i ponašanja itd. Može se reći da su, u poređenju sa stanjem od pre nekoliko godina, u tom pogledu već postignuti značajni rezultati. Pored ostalog, to je i jedan od značajnih oblika otvaranja službe prema društvu, popularan vid njenog komuniciranja sa radnim ljudima i građanima i jedan od oblika društvene kontrole nad njenim radom.

— Jedno od važnih i ponekad nedovoljno jasno sagledanih, odnosno različito tumačenih pitanja jeste i pitanje odnosa organa i službi bezbednosti prema posebnim organima društvene samozaštite

u organizacijama udruženog rada, mesnim zajednicama i sl. Ima i bojazni da bi ovi organi mogli prerasti u »produženu ruku« organa i službi bezbednosti. Takva praksa svakako bi bila van sistema i suprotna osnovnoj ideji društvene samozaštite. Posebni organi društvene samozaštite (u vidu komisija, odbora i sl.) sastavni su deo i pomoćna tela odgovarajuće OUR, saveta mesne zajednice, društveno-političke organizacije i sl. koje, na isti način kao i ostala društveno-politička pitanja i probleme, preko ovih tela prate i pitanja iz oblasti bezbednosti i, u granicama svojih delatnosti, preduzimaju odgovarajuće akcije i mere. Prema tome, odnos između ovih tela i organa bezbednosti niučemu se ne razlikuje od odnosa ovih organa i drugih subjekata društvene samozaštite, osim utoliko što u određenim pitanjima može da bude intenzivnija međusobna saradnja.

— Najzad, izgradnja društvene samozaštite, kao osnove bezbednosti, ne znači slabljenje odgovornosti niti umanjivanje zadataka organa i službi bezbednosti, već uspostavljanje komplementarnog sistema u kojem svi nosioci imaju međusobna prava i obaveze. Ovaj sistem će utoliko uspešnije funkcionisati ukoliko svi njegovi činioci budu aktivnije, odgovornije i efikasnije radili u skladu i u granicama svojih delatnosti. U skladu s tim su i društveno-politički stavovi da, s obzirom na složenost i društvenu opasnost bezbednosnih problema u sadašnjim uslovima, treba uporedo sa usavršavanjem društvene samozaštite osposobljavati i organe i službe bezbednosti, s tim da to osposobljavanje, odnosno jačanje i ukupan rad ovih organa i službi, uvek bude u skladu sa stvarnim bezbednosnim potrebama i interesima našeg samoupravnog društva.

Razumljivo je da u svemu ovome postoji širok prostor za dalje uključivanje organa i službi bezbednosti u sistem društvene samozaštite i unapređivanje oblika povezivanja i saradnje svih subjekata ovog sistema. U tom smislu je i to jedan od važnih zadataka ovih organa i službi u narednom periodu.

Milan OBRADOVIĆ

Pored idejno-političkog vaspitno-obrazovnog i informativnog rada na razvijanju bezbednosti i samozaštite, u toku revolucije nije zanemarivana ni normativna aktivnost u granicama postojećih mogućnosti, prilika, uslova i vremena u kome se delovalo. Još na Save-

tovanju štabova u Stolicama 26. IX 1941. godine date su organizacione smernice za organizovanje obaveštajne službe, masovnog sistema bezbednosti NOR-a i samozaštite u partizanskim odredima i štabovima. Dalji korak na tome putu je i Uputstvo Vrhovnog štaba NOP i DVJ od 6. maja 1942. godine kojim su pobliže određeni delokrug rada, zadaci na obaveštajnom, kontraobaveštajnom i samozaštitnom planu. Naredbom Vrhovnog komandanta NOVJ od novembra 1942. godine o organizovanju jedinstvene obaveštajne i bezbednosne organizacije u vojsci i na teritoriji — stvaranjem obaveštajnih centara (sa dve sekcije), dati su celovitiji normativni akti za stvaranje specijalizovane obaveštajne organizacije, masovnog sistema bezbednosti i samozaštite NOP-a.

Završnu fazu normativnog regulisanja u organizovanju samozaštite predstavlja Naredba druga Tita od 13. maja 1944. godine o stvaranju Odeljenja zaštite naroda (OZN-e) kao specijalizovane organizacije za kvalifikovanu borbu protiv neprijateljskih obaveštajnih službi. Ovim dokumentom je naročito bila precizno regulisana međusobna saradnja i koordinacija između obaveštajno-bezbednosnih organa NOVJ sa organizacijama i institucijama NOP-a na oslobođenom i okupiranom području. Tako su *stručne službe revolucije* uporedo razvijane sa razgranavanjem masovnog sistema bezbednosti i samozaštite, ali u funkciji masovnog sistema bezbednosti u kojem su organi narodnooslobodilačke vlasti i stanovništvo bili okosnica samozaštite. I danas je to iskustvo od velikog značaja.

Milutin DAMNJANOVIĆ

Državni organi i stručne službe — sudovi, javna tužilaštva, unutrašnji poslovi, inspekcije i drugi — imaju zadatke koji im se postavljaju zakonima i drugim propisima. Dužnost društveno-političkih zajednica jeste da ih osposobljavaju za što efikasnije izvršavanje tih zadataka metodima i sredstvima koja su svojstvena ovim organima kao organima države. Međutim, novo je što se stručni organi na određen način uključuju u sistem društvene samozaštite, tj. da putem informisanja i na druge adekvatne načine doprinose stvaranju uslova da samoupravni faktori u našem društvu budu što efikasniji u borbi protiv raznih društveno negativnih pojava.

Kada kažemo stručne službe, podrazumevamo veoma širok krug organa i službi. Jedni su po genezi klasični državni organi, koji u našem samoupravnom socijalističkom društvu doživljavaju duboku transformaciju. To su službe državne i javne bezbednosti, sudovi, tužilaštva i drugi državni organi. Pored njih, tu su i novi organi drugačijeg karaktera, uvedeni Ustavom od 1974. godine radi zaštite samoupravnih prava, kao što su društveni pravobranilac samoupravljanja i sudovi udruženog rada, koji se, po mom mišljenju, samo uslovno mogu nazvati stručnim službama u sistemu društvene samozaštite. Poseban karakter imaju stručne službe i organi u organizaciji udruženog rada, kao što su: protivpožarna služba, stražarska služba, unutrašnja (stručna) kontrola i druge. Svi oni postoje da bi doprinosili razvijanju socijalističkih samoupravnih društveno-političkih i društveno-ekonomskih odnosa i da bi štitili te odnose i društvena dobra. Istovremeno, svaki od tih organa i službi ima Ustavom, zakonom, statutom ili drugim normativnim aktima određeno mesto, ulogu i delokrug.

Razvijanje društvene samozaštite na najširoj osnovi ne dira u ulogu i delokrug ovih organa i službi, ali zahteva da i oni prilagođavaju svoj metod rada i prime neke nove obaveze u ostvarivanju društvene samozaštite. Ilustrovao bih to na primeru službi bezbednosti.

Naše službe državne i javne bezbednosti rade u sve složenijim međunarodnim i unutrašnjim uslovima. Neprijateljska aktivnost je sve perfidnija, a strane obaveštajne službe sve više koriste vrhunska dostignuća nauke i tehnike. Sasvim je jasno da naše službe bezbednosti moraju biti osposobljene kadrovski, tehnički, metodološki i organizaciono da bi se sa uspehom suprotstavljale nasrtajima na naše društvo i najmodernijih službi, najperfidnijih neprijatelja ili kriminalaca. Zato rad na modernizaciji i akcionom jačanju naših službi bezbednosti treba da bude još intenzivniji.

Jačanjem društvene samozaštite stvaraju se mnogo povoljniji uslovi da službe bezbednosti uspešno deluju. Aktivnost svih subjekata društvene samozaštite na otkrivanju i identifikovanju društveno štetnih pojava i njihovih nosilaca omogućuje službama da blagovremeno uočavaju one koji krše zakone i čiju delatnost treba presecati metodama službi, odnosno dokumentovati tu delatnost i omogućiti pravosudnim organima da primene zakonske sankcije.

Razvoj društvene samozaštite zahteva od naših službi bezbednosti i dodatne obaveze koje su delom već sadržane u našim propi-

sima. U Zakonu o osnovama sistema državne bezbednosti stoji da organi koji obavljaju poslove bezbednosti pružaju stručnu i drugu pomoć organizacijama udruženog rada i drugim organizacijama i organima u izgradnji i unapređivanju društvene samozaštite. Te obaveze su još potpunije razrađene u zakonima o društvenoj samozaštiti koji su doneseni u nekim republikama i autonomnim pokrajinama.

Službe bezbednosti mogu da pruže stručnu pomoć i u razradi zadataka pri donošenju normativnih akata iz oblasti društvene samozaštite, posebno u organizacijama udruženog rada i mesnim zajednicama. One treba da sarađuju u bezbednosnim procenama, da ukazuju na pojave koje su uočile putem svoje delatnosti i daju podatke potrebne za idejno-političko vaspitanje i usmeravanje aktivnosti društveno-političkih organizacija i njihovog članstva. Ne treba dokazivati da bez dobre informisanosti o bezbednosnim problemima nema odgovarajuće bezbednosne kulture i sadržajne aktivnosti u društvenoj samozaštiti. Smatram da je doskora veliki nedostatak bio u tome što su zapažanja i mnoga saznanja službi bezbednosti ostajala zatvorena i nepoznata širem krugu subjekata društvene samozaštite.

Značajnu stručnu pomoć organi i službe bezbednosti mogu pružiti i pri izradi pravilnika o poslovnoj, službenoj i drugoj tajni. A na tom planu predstoji veliki posao. U većini organizacija udruženog rada i organa postoje propisi o čuvanju tajne, ali su u mnogima uočeni značajni nedostaci. Često su oni onemogućavali da se članovi kolektiva upoznaju sa podacima koji su bili poznati strancima ili su ih ovi mogli dobiti bez teškoća. Mnoge stvari su proglašene tajnom, a kolektiv to ne zna. Postavlja se pitanje kako će radni čovek štiti određena dobra i podatke ako nije upoznat šta treba da štiti i na koji način se ugrožavaju ta dobra. U sistemu društvene samozaštite mnoge stvari koje za nepozvanog treba da budu tajna, treba da budu poznate celom kolektivu. Radi razvijanja društvene samozaštite biće potrebno da se organi samoupravljanja, članstvo Saveza komunista i čitavi kolektivi upoznaju sa mnogo više činjenica iz oblasti bezbednosti i samozaštite nego do sada. Za sve te zadatke odlučujuće su snage i organi kolektiva, ali značajnu stručnu pomoć mogu pružiti i službe bezbednosti.

Dakle, polazeći od toga da su službe državne i javne bezbednosti, sudovi, tužilaštva i drugi državni organi sastavni i stručni deo društvene samozaštite, koji imaju i svoje Ustavom i zakonom utvrđeno mesto i zadatke, ne bi trebalo da ubuduće postoje bilo kakva kolebanja i nejasnoće u tom pogledu.

Dušan VILIĆ

Za razvijanje društvene samozaštite i kao oblika društvene svesti od izvanrednog je značaja blagovremeno, realno i kvalifikovano informisanje radnih ljudi i građana o vrstama opasnosti koje u datom trenutku najviše ugrožavaju pojedine društvene vrednosti.

Pri tome valja naglasiti da se te opasnosti ne manifestuju uvek putem istih pojava oblika, već da su oni uvek novi, originalni, prilagođeni konkretnim uslovima i — što je naročito važno — vrlo često »pokriveni« uobičajenom frazeologijom, što znači da se uvek lako ne mogu prepoznati. To, praktično, znači da, na primer, od neprijatelja samoupravljanja ne treba očekivati da se javno, na sastanku radne jedinice, zboru radnih ljudi i drugim sličnim skupovima glasno deklariraju kao takvi. Umesto toga oni će se, gotovo redovno, verbalno izjasniti za samoupravljanje, ali će u raspravi o nekom konkretnom problemu, a pogotovo u praktičnom postupanju prilikom provođenja neke samoupravno dogovorene odluke činiti sve da je upraksi onemoguće, kompromituju, diskredituju i slično.

Želim, naime, naglasiti da je delovanje neprijatelja protiv vitalnih društvenih vrednosti koje štitimo društvenom samozaštitom često zakamuflirano i da zbog toga njegovo identifikovanje osnovni preduslov mobilizacije radnih ljudi i građana za borbu protiv takvog delovanja.

U odlukama X kongresa, a posebno u odlukama 13. sednice Predsedništva SKJ, pored ostalog je naglašeno da je dužnost stručnih službi bezbednosti da pomognu radnim i društveno-političkim organizacijama, društveno-političkim zajednicama, samoupravnim telima i organima i drugima u razvijanju društvene samozaštite. Smatram da se taj zahtev, pored ostalog, odnosi i na pomoć u pogledu blagovremenog otkrivanja i identifikovanja neprijatelja, uočavanja pojava oblika njegovih aktivnosti, težišta njegove delatnosti u datom trenutku i slično. Zbog svoje uloge u zaštiti našeg samoupravnog socijalističkog društva koja im je Ustavom SFRJ i odgovarajućim zakonima određena, odnosno zbog stalnog »borbenog« dodira sa neprijateljem, stručne službe bezbednosti su objektivno u poziciji da u većini slučajeva prve otkriju svaki novi oblik neprijateljskog nasrtaja na pojedine društvene vrednosti u nas. Otuda je

sasvim prirodno da takva svoja otkrića i saznanja čim pre i na najbolji mogući način učine dostupnim što je moguće širem krugu radnih ljudi i građana, odnosno organizovanih socijalističkih snaga kako bi postala i njihova saznanja. Tek tada je realno i moguće očekivati masovnu kontraakciju u osnovnoj bazi, i to na »težištu odbrane«, dakle protiv glavnih snaga neprijatelja i protiv njegovog najvažnijeg manevra.

Za takvo informisanje radnih ljudi u bazi stručne službe bezbednosti su ne samo pozvane već su i direktno zainteresovane. S gledišta što efikasnijeg ostvarenja svoje uloge i izvršenja zadataka u zaštiti društvenih vrednosti ove službe su upućene na masovnu podršku baze. Razume se da će ta podrška biti utoliko delotvornija ukoliko će radni ljudi i građani biti stalno u žiži aktuelnih događaja, u kursu najnovijih pojavnih oblika raznih neprijateljskih aktivnosti, bilo da one dolaze iznutra, iz redova unutrašnjeg neprijatelja, bilo izvana, iz redova ekstremnog dela političke emigracije ili stranih obavestajnih službi sa kojima su u sprezi. Zbog toga blagovremeno, realno i kvalifikovano informisanje o pojavnim oblicima neprijateljskih aktivnosti ima karakter interakcije na relaciji: stručne službe bezbednosti — osnovna baza.

U principu takav oblik međusobne saradnje i koordinacije između stručnih službi bezbednosti i svih drugih subjekata društvene samozaštite karakterističan je i za oružane snage, konkretno za odnose između organa bezbednosti komandi i štabova i svih ostalih faktora samozaštite u oružanim snagama.

Načini ovog informisanja su različiti, zavisno od velikog broja objektivno datih uslova i mogućnosti. Ono je najpotpunije u onim strukturama sa kojima se provodi neki celovit program obuke. To se u prvom redu odnosi na obuku iz bezbednosti u JNA, štabovima i jedinicama TO, udruženjima rezervnih starešina itd. Međutim, drugačiji je oblik toga informisanja u radnim i društveno-političkim organizacijama, a drugačiji kada su u pitanju najširi slojevi stanovništva u našoj zemlji. S tim u vezi, upravo, smatram da je nužno činiti mnogo više nego što se do sada činilo. Potrebno je mnogo smelije ići u javnost sa informacijama o otkrivenim oblicima neprijateljske delatnosti, upravo onako kako je to naša Partija činila u ratu i u svim težim situacijama u posleratnom periodu. Jer neobavešten čovek, građanin, pa i pripadnik oružanih snaga, je potencijalna žrtva naročito perfidnijih oblika neprijateljske aktivnosti. Suprotno tome obavešten, pravilno orijentisan čovek može se u dobroj meri smatrati mobilnim i svesnim borcem u sistemu samozaštite.

Postojeća sredstva javnog informisanja, bez sumnje, daju dovoljno mogućnosti za takvo komuniciranje između stručnih službi bezbednosti i osnovne baze. Neki od tiražnijih listova su uveli ili je upravo u toku uvođenje i posebnih rubrika u kojima se sistematski i stalno prate i analiziraju problemi odbrane i zaštite. To se pogotovo odnosi na vojne listove i časopise, a naročito na veći broj najrazličitijih internih izdanja i publikacija koja pružaju značajnu pomoć u obuci u oružanim snagama u svim drugim oblastima, pa i u oblasti bezbednosti i samozaštite. Ipak, smatram korisnim pokretanje ideje o jednom listu ili časopisu u zemlji koji bi isključivo tretirao problematiku društvene samozaštite i u oblasti teorije, a i prakse.

Mihajlo VUČINIĆ

Sigurno da radni ljudi koji rade u redakcijama listova, časopisa, radija, TV i svim ostalim institucijama koje se bave informativnom delatnošću imaju posebnu odgovornost za sadržaj, kvalitet i bezbednost informacije. Ali oni to sami ne mogu učiniti. Zbog toga je na 13. sednici Predsedništva istaknuta i odgovornost društveno-političkih i stručnih faktora u svim sredinama koje su *obavezne* i *dužne* da rade na tome da prava informacija blagovremeno stigne do radnog čoveka.

Milan OBRADOVIĆ

Sačuvana dokumenta i drugi podaci iz NOR-a jasno pokazuju da je partizanska štampa i publicistika, iako je izlazila pod veoma teškim, kadrovskim, smeštajnim, tehničkim i drugim radnim uslovima, imala veliku ulogu u funkciji podizanja i razvijanja svesti o bezbednosti i samozaštiti. Iznosila je poučne primere iz ratne prakse, ukazivala na značaj budnosti i na posledice nebudnosti, redovno iznosila oblike i metode borbe neprijateljskih obaveštajnih službi protiv snaga revolucije, objavljivala presude petokolonašima, špijunima i štetočinama. Tako su jedinice i narod na vreme informisani i obavešteni otkuda im pretila opasnost i u kom pravcu i protiv kojih neprijateljskih snaga treba da se pojačaju mere zaštite. To je bila

stalna revolucionarna praksa. Informisanje je često bilo brže nego danas i ako su današnja sredstva javnog informisanja razvijena do neslučenih razmera.

Strogo se vodilo računa o tome da se u štampi i čitavoj izdavačkoj delatnosti NOP-a ne otkriju vojne tajne. »Upozoravamo vas da u »Vjesniku« i drugim štampanim stvarima ne objavljujete brojčano stanje odreda, njihovo kretanje i naoružanje, jer to može služiti neprijatelju« — kaže se u direktivni CK SKJ upućenoj CK KPH još 1. IX 1942. godine.

U razvijanju sistema samozaštite u NOR značajna su iskustva o oblicima osposobljavanja stanovništva i boraca NOVJ za efikasno suprotstavljanje neprijateljskoj propagandi — dezinformacijama, panici, lažnim vestima, glasinama. Sprečavano je rasturanje neprijateljskog propagandnog materijala — letaka, štampe, publikacija i dr. U Sloveniji su, na primer, pored političkih akcija i mera, rukovodstva NOP-a već u prvim danima borbe donosila i normativna akta kojim se zabranjivalo da se na oslobođenoj teritoriji širi okupatorska štampa i štampa domaćih izdajnika.

Titove reči: »Moramo brzo raditi... ne dozvoliti da prvo neprijatelj saopšti svoju 'istinu'« — pretvarane su brzo u delo. I danas su one veoma značajne u brzom informisanju radnih ljudi i građana o oblicima delovanja spoljnih i unutrašnjih neprijatelja radi bržeg preduzimanja samozaštitnih mera.

Znači, samoinicijativa i masovnost ove aktivnosti jeste njena osnovna karakteristika. Zbog toga su postizani uspesi na razvijanju svesti o samozaštiti snaga revolucije. Obaveštajni sistemi udruženih okupatora i njihovih pomagača sa stručnim kadrovima, iskusnim obaveštajnim organizacijama i tradicijom nisu uspeali da razbiju redove revolucije iako im je to bio strateški cilj.

NAUČNO-ISTRAŽIVAČKI RAD I DRUŠTVENA SAMOZAŠTITA

Dušan VILIĆ

Želeo bih da ukažem na neke relativno nove oblike aktivnosti nekih stranih obaveštajnih službi putem međunarodne naučnoistraživačke saradnje i koordinacije gde se visok stepen društvene samozaštite javlja kao jedino adekvatna, efikasna i nezamenljiva brana

protiv nastojanja stranih obaveštajnih službi da na ovaj način na teritorijama drugih zemalja tako reći na licu mesta dođu do finalnih obaveštajnih, naučno fundiranih saznanja iz pojedinih oblasti koje su inače legalno predmet istraživanja.

Opšte je poznata činjenica da se u celom svetu naučnoistraživačkom radu sve više poklanja pažnja. Od rezultata istraživanja direktno je ovisan tehnički i tehnološki napredak, a time i opšti razvitak u društvu.

Razume se da je obim i intenzitet istraživačkog rada u raznim zemljama različit, zavisno od materijalno-finansijskih, kadrovskih i drugih mogućnosti pojedinih zemalja na datom stepenu razvoja. Neke industrijski razvijenije zemlje odvajaju 2—3, pa i više procenata od bruto-nacionalnog proizvoda za finansiranje naučnoistraživačkog i razvojnog rada. To su ogromna sredstva koja mogu da na vladinim projektima privuku na saradnju i najrenomiranije naučnike i naučne institucije, često i bez obzira na to što su rezultati istraživanja zloupotrebljavani u porobljivačke svrhe prema drugim narodima i državama.

Do kog stepena je dovedena upregnutost nauke u tekuće potrebe američke vlade, na primer u ratu protiv naroda Vijetnama, pokazao je američki pisac Mišel Kler. On tvrdi da je administracija SAD od početka 60-tih godina ovog veka, pa dalje, naročito zbog potreba vođenja rata u Vijetnamu, ostvarila takvu saradnju sa naukom koja po svojim razmerama daleko prelazi taj odnos iz perioda drugog svetskog rata. To se naročito odnosi na saradnju Pentagona sa američkim univerzitetima i drugim naučnim institucijama. Još je 1965. godine Komitet za vladine operacije Predstavničkog doma američkog Kongresa ocenio da je oko dve trećine svih američkih naučnika i inženjera bilo angažovano na poslovima istraživanja i razvoja i zaposleno na projektima koji su plaćani iz sredstava saveznog fonda.

Naravno da se ovakva angažovanost nauke podjednako odnosi na sve sektore rada vlade, uključujući tu i obaveštajne, subverzivne i psihološko-propagandne aktivnosti u inostranstvu.

Ne samo M. Kler već i neki drugi američki pisci obelodanili su podatke u kojima su i pojedinačno imenovali američke naučne institucije koje rade i po narudžbama obaveštajnih službi. U više publikacija o radu CIA i drugih organizacija iz sastava tzv. obaveštajne zajednice SAD imenovane su čak i takve naučne instucije koje su i formirane zbog toga da bi mogle da rade prioritetno na zadacima obaveštajnih službi. Neki od direktora CIA su u svojim javnim istu-

panjima takođe priznali da su u istim takvim odnosima sa svakom naučnom i drugom institucijom u zemlji koja im u datoj situaciji nešto može pomoći.*

U sistemu rada savremenih obaveštajnih službi naučnoistraživačke aktivnosti, naročito one koje su usmerene na upoznavanje društveno-ekonomskih, političkih, kulturnih i drugih kretanja u drugim zemljama, imaju sasvim određeno mesto. Moglo bi se reći da u odnosu na do sada poznate načine prikupljanja podataka (agenturni način i tzv. korišćenje legalnih mogućnosti, odnosno otvorenih izvora) — koji su na putu do upotrebljivog obaveštajnog podatka podrazumevali još jedan značajan postupak (analizu i procenu u centrali) — obaveštajno istraživanje putem naučnoistraživačke aktivnosti predstavlja obaveštajni rad na višem nivou. Od ovog oblika obaveštajnog rada očekuje se ne sirovina, ne čak ni polufabrikat od koga tek analitičkim postupkom treba da se dobije finalni proizvod, već gotovo, naučno fundirano saznanje na osnovu koga je, bez bilo kakve naknadne dorade, moguće donositi odluke za buduće akcije.

U nastojanju da se dođe upravo do takvih obaveštajnih saznanja treba videti motive sve masovnijeg prisustva obaveštajnih službi, naročito velikih i industrijski razvijenih zemalja, u velikom broju naučnoistraživačkih projekata koji se nude ili i realizuju na teritorijama drugih zemalja.

Većina malih i srednjih, odnosno nerazvijenih zemalja objektivno su u takvoj poziciji da se, zbog interesa što bržeg vlastitog razvoja, ne mogu i ne smeju zatvarati u odnosu na tehnički i tehnološki razvijenije zemlje u svetu. U takvom položaju je i naša zemlja. Zbog nesvrstanosti u spoljnopolitičkoj orijentaciji i drugih razloga mi smo zapravo jedna od najotvorenijih zemalja u svetu. SFRJ razvija naučnoistraživačku, tehničku i kulturnu saradnju sa preko 100 zemalja u svetu. Razume se da su obaveštajne službe velikih, industrijski najrazvijenih zemalja u svetu uočile ovu, za njihov obaveštajno-istraživački postupak, objektivno povoljnu situaciju i, sasvim prirodno, nastoje da je maksimalno eksploatišu.

Kao objektivne mogućnosti pri korišćenju naučnoistraživačkih aktivnosti uočljiva su dva načina postupanja obaveštajnih službi, koja su od interesa za ovu našu diskusiju. Prvi je da obaveštajne

* U svom intervjuu američkom časopisu *U. S. News and World Report* od 18. VII 1966. g. bivši direktor CIA V. F. Raborn je, pored ostalog, rekao: »Kad god je nama potrebna neka stručna ekspertiza za bolju procenu ili izvršenje nekog od naših zadataka, nećemo oklevati da odemo kod svakog organa vlade ili organa izvan nje, gde bismo mogli očekivati da ćemo naći potrebnu pomoć, vodeći pri tome računa o budnosti i bezbednosnim ograničenjima«.

službe velikih, industrijski razvijenih zemalja, u vlastite naučno-istraživačke ekipe koje se spremaju da ugovorene projekte realizuju na teritorijama drugih zemalja blagovremeno »ugrade« određen broj profesionalnih obaveštajaca koji će, »pokriveni« statusom naučno-istraživačke ekipe, za to vreme pokušati da obave neke od klasičnih obaveštajnih poslova. Tu, u principu, nema ničeg novog, ničeg što u dosadašnjoj praksi stranih obaveštajnih službi nije bilo poznato. Novo je samo to što su se, s obzirom na razgranatu naučnoistraživačku aktivnost, mogućnosti ovakvih »ugrađivanja« obaveštajaca kvantitativno povećale. Kontraobaveštajnim službama zemalja koje su objekt istraživanja, pa i naše, ova pojava je davno poznata.

Drugi način obaveštajnog korištenja naučnoistraživačkog poduhvata na tuđim teritorijama je relativno noviji; on upravo zaslužuje našu pažnju, naročito s gledišta uočavanja osnovnih zadataka stručnih službi bezbednosti u odnosu na razvijanje društvene samozaštite, odnosno s gledišta informisanja radnih ljudi i građana o novim pojavnim oblicima aktivnosti stranih obaveštajnih službi.

Da bih bio uverljiviji, poslužiću se primerom iz već pomenute knjige M. Klera: koja u odeljku »Naučnoistraživački rad na proučavanju manjina i elite« obrađuje više primera istraživačkog rada raznih američkih univerziteta i naučnih institucija o narodima pojedninih zemalja jugoistočne Azije, Latinske Amerike itd. na osnovu čijih rezultata je kreirana politika američkih vlada prema tim zemljama. Nove studije elite i oružanih snaga stranih zemalja sprovode nekoliko privatnih naučnoistraživačkih organizacija. Jedan projekt korporacije RAND bio je opisan kao »analiza koja je potrebna radi obaveštajne službe i planova RV o ulozi vojske u razvoju političke, ekonomske i odbrambene strukture Indonezije i verovatne uloge Indonezije u širim okvirima američkih strateških interesa u jugoistočnoj Aziji«.*

Za račun RAND korporacije slično ispitivanje u Laosu obavio je profesor Džoel Halpern (Joel M. Halpern). On je došao do zaključka da »jedno shvatanje kulturnih pogleda i društvenih vrednosti elite može pomoći stvaranju jedne grupe koja bi bila povezana sa zapadnim interesima i vrednostima«. Poznato je da su studije profesora Haplerna bile korištene u kreiranju američke politike u Laosu.

S vojnog stanovišta ilustrativna su istraživanja koja su u Vijetnamu prethodila masovnoj upotrebi poznatih izviđačkih senzora.

* M. Kler: *»Rat kome nema kraja«*, izdanje VIZ, Beograd, 1975. godine, str. 141.

Njihova efikasna primena, naročito onih koji su bili zasnovani na korištenju geo-magnetizma, direktno je ovisila o poznavanju geo-magnetskih osobina pojedinih regiona u Vijetnamu (naročito vrednosti prirodne i prividne deklinacije). Zbog toga su pre masovne upotrebe senzora ove vrste izvršena geo-magnetska istraživanja gotovo cele južnovijetnamske teritorije.

Prema tome, kod metoda korištenja naučnoistraživačkih projekata u obaveštajne svrhe osnovni problem je blagovremena identifikacija samog naučnog smisla projekta koji se nudi, a ne otkrivanje eventualno »ugrađenih« obaveštajaca. Očigledno da se takva identifikacija ne može izvršiti bez odgovarajućih naučnih radnika u zemlji na čijoj se teritoriji određeni projekat realizuje. Domaći stručnjaci će takav posao izvršiti zavisno od stepena svoje vlastite bezbednosne kulture. Ili, drugim rečima, kvalitet njihovog posla u ovoj oblasti u direktnoj je zavisnosti od stepena razvijenosti njihove svesti o društvenoj samozaštiti. U tome smislu s pravom se može reći da se društvena samozaštita javlja kao adekvatan i jedino moguć oblik efikasnog suprotstavljanja ovom relativno novom načinu rada savremenih obaveštajnih službi. Pomoć i saradnja stručnih službi bezbednosti može našim naučnim institucijama u tome poslu dobro doći, ali ih ne može odmeniti.

U tome ja vidim značaj razvijanja društvene samozaštite u našim naučnim institucijama i organizacijama. Tim putem ćemo doći u poziciju da nauči, koja je u službi obaveštajno-istraživačkih aktivnosti stranih obaveštajnih službi, suprotstavimo adekvatnu odbranu sa vlastitom naukom na njenom težištu.

Milutin DAMNJANOVIĆ

Premda se stalno naglašava uloga nauke u društvenoj samozaštiti, do sada je, ipak, bilo vrlo malo naučnog pristupa i teorijskih radova o ovoj problematici. Naučno istraživanje može doprineti da se društvena samozaštita potpunije uklopi u naš čitav društveno-politički sistem. Ono može doprineti da se razjasne njene sociološke osnove, da se u školama, fakultetima i drugim obrazovnim institucijama, u okviru društvenih i drugih nauka, stiču potrebna znanja. Na taj način treba da se stvore i uslovi da se ova tematika unese u programe obrazovanja i obogate njihovi sadržaji, na čemu se radi

za sve uzraste mlade generacije. Isto tako, potrebno je, u okviru naučnog istraživanja, izučavati izvore ugrožavanja našeg društva i njegovih vitalnih vrednosti, kao i savremene metode borbe protiv tih izvora.

Mihajlo VUČINIĆ

Verujem da će ova rasprava, u kojoj je pokrenuto mnoštvo interesantnih pitanja, biti podsticaj našim saradnicima da se oglase na stranicama časopisa i svojim priložima doprinose daljoj teorijskoj razradi sistema društvene samozaštite u društvu i oružanim snagama.